

PROGRAMA

DE LA

MAZAR-PASA

APLICATA DE GUVERNUL

DOMNULUI JON C. BRATIANU

CUVINT

ROSTIT IN ȘEDINȚELE CAMEREI DEPUTAȚILOR

DIN 26 SI 27 JANUAR 1883

DE

M. KOGĂLNICEANU

Deputatul colegiului IV de Mehedintz

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA ALEXANDRU A. GRECESCU

1883

PREȚUL 1 LEC

13263
Dublet
10
1883

PROGRAMA

DE LA

MAZAR-PAȘA

331850

APLICATA DE GUVERNUL

DOMNULUI JON C. BRATIANU

CUVINT

ROSTIT IN ȘEDINȚELE CAMEREI DEPUTAȚILOR

DIN 26 SI 27 JANUAR 1883

DE

M. KOGĂLNICEANU

Deputatul colegiului IV de Mehedinți

217223.

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ALEXANDRU A. GRECESCU

1883

2

13363

1961

B.C.U. Bucuresti

C217228

321 (1.00) 100

1956

Domnilor deputați,

Maî duoë ședințe, atențiunea d-vóstre a fost absorbită de cuvântul învățat și adesea elocuent al bătrânului și democratului Ion Ionescu. Acest venerabil bătrân, după aprópe 40 ani, a arătat astă-đi aceeași vigóre pe care ómenii de la 1848 din Bucuresci 'i-aũ vėđut'o, și același foc al convicțiunilor lui pe care bătrânii din 1848, cari maî sunt astă-đi între noi, il admiraũ și atunci. Eũ, cât pentru mine, nu împărtășesc tóte vederile onor. d. Ionescu; dér este constatat, că în critica ce a făcut asupra impozitelor nóstre sunt multe adevăruri. Mě unesc însă cu cuvintele d-lui ministru de finanțe, că de la teorie până la practică este uă distanță mare; și la acestea ași maî adăogi, că este bine se ascultăm și teoria, ca să ne desceptăm la timp, și se vedem din acea teorie ce putem să punem acum în practică, căci nu este de tăgăduit că sistemul impozitelor nóstre este nedrept.

Dér, d-lor, discuțiunea a urmat până acum asupra sistemului dărilor și asupra cheltuelilor, și așa putea dice mai numai asupra cifrelor; însă într'ua discuțiune generală asupra budgetelor, obicnuit în parlament se tratéză și situațiunea politică.

În adevăr, parlamentul are duoë ocasiuni solemne de a vorbi cu puterea executivă: când se răspunde la Mesagiul Tronului, atunci vorbim mai în special cu Tronul; și când ni se înfășișeză budgetul și se discută asupra întregii situațiuni a țării, atunci parlamentul vorbește mai în deosebi cu puterea executivă. Acéstă vorbă îmi permit eă să am acum cu puterea executivă, adecă cu guvernul.

Reclam, dér, tótă indulgența d-vóstre, și vă rog, ca atențiunea ce ați dat'o unui bătrân, Ion Ionescu, să o dați și altui bătrân, care nu credeți că se deosibesce mult în vîrstă unul de altul. Sunt mulți din d-vóstră ai căror perî sunt deja cărunți, și cari nu erau născuți când Ion Ionescu și eă făceam politică; ómenii de 46 ani nu erau născuți când eă am început a face politică; căci în adevăr număr 46 de ani de lupte politice.

Mé voiú sili ca om bătrân să mé abțin de la orî-ce personalitate; însă fiind-că am experiența durerosă că în tóte cestiuile vin și personalități, și fiind-că îndată ce voiú vorbi de libertăți, mé ascept că în minut are a să mi se impute 2 Maiú,

hei bine, eu viú înaintea d-vóstre însu'mi și vă declar: da, am făcut pe 2 Maiú. Da, 2 Maiú a fost uă călcare a regimului convențional care era atunci. Și merg mai departe: nu țin de loc a justifica pe 2 Maiú, căci nu este momentul acum. Vedetți, vă fac partea largă.

D-lor, la 1832 era un Regulament pe care țera il priimise, afară de un articol: era legea țerei făcută de străini, ast-fel precum și Convențiunea de la Paris era uă lege făcută de străini. Și una și alta mărgineaú libertatea nóstră de a legifera. Trebuie să vă aduceți aminte că și prin Convențiunea de la Paris se dicea, că reforma legei electorale avea să se facă și să se aprobe prin uă conferință la Constantinopole. Hei bine, mi se pare că regulamentul organic s'a ars în Bucuresci, și erási mi se pare că acei ce 'iaú dat foc se laudă de acésta ca de un act patriotic. Ași putea dér argumenta și eu ca și ei, că n'am făcut alt de cât de a rumpe uă lege făcută de străini. Acestea díse în trecát, încă uă-datá declar cum-cá 2 Maiú era uă lovire de Stat; declar mai mult, că 2 Maiú era uciderea parlamentarismului. Declar însă că uciderea parlamentarismului, in sens restrins, nu a fost și uciderea tribunei; căci de și eu priimesc tot ce 'mi aruncați asupra lui 2 Maiú, nu veți tăgădui că de la acéstă tribună a Camerei, și sub regimul lui 2 Maiú, erau voci fórté elocinté care resunaú fórté

puternic. Ași dori ca și astă-đi vocea d-luđ C. Boerescu să resune aci, fără ca puterea executivă să'l împedice, cum nu'l împedica atunci. Fără dér a căuta să justifice acum actul de la 2 Maiu, vin numai să'l pun sub protecțiunea bine-voitoare a trei acte ale D-vóstre.

Unul vi 'l-am arătat deja : arderea Regulamentuluđ, legea țerei din 1848.

Al doilea act este cel următor :

După 1866, la întéiele alegeri pe cari chiar d-vóstră le calificați împreună cu noi toți, și cu drept cuvânt, de alegeri libere, aű venit în Cameră, mai ales din partea județelor de peste Milcov, fórte mulți maiști. Atunci partidul liberal din Bucuresci voia să restórne ministerul d-luđ Ion Ghika ; noi, maiștii, nu aveam nici uă rațiune să apărăm pe d. Ion Ghika, unul din cei mai energici autori ai luđ 11 Fevruarie și din cei mai îndărătnici dușmani ai Domnitoruluđ cădut. S'a propus uă alianță ; alianța aceea între partitul liberal din Bucuresci și între maiști s'a făcut la *Concordia* ; atunci s'a sub-scriș ceea ce se numesce tractatul de la *Concordia*.

Și astă-đi pe acea bancă ministerială și pe băncile Camerei, vėd mulți din aliații noștri de la *Concordia*. In acel program se đicea în mod solemn, că și 2 Maiu a fost un mijloc spre a conduce țera la democrație. Vė aduc acésta aminte.

Vă mai aduc încă ceva aminte : proiectul de lege pentru responsabilitatea ministerială înfașisat de nouul minister care a urmat pe resturnatul Ion Ghika ; acel proiect îl am aici, și iată ce găsesc în expunerea de motive :

„A doua decisiune, pôte cea mai însemnată din tôte, este că am admis trei casuri de scuse sau trei circumstanțe, cari liberază pe ministru și de pedepsă și de daune civile, chiar atunci când violază uă lege expresă.“

La punctul al treilea din aceste casuri se ȃice : „Când ministerul a comis infracțiunea pentru a evita țerei un rău mai mare, sau pentru a ȃ procura un beneficiu superior. Cuvântul este că ministrul nu e un magistrat obligat a aplica legea și nimic mai mult ; el are datorii mult mai imperiose, pentru că lui îi este incredințată prosperitatea țerei și câte uă dată mântuirea ei. Écă pentru ce un tribunal nu va condamna nici uă dată pe ministrul care va putea ȃice cu drept cuvânt : *am violat legea, dér am scăpat țera.*“

Écă, d-lor, acum și chiar textul acestui faimos proiect de lege : „*Nu se pôte imputa unui ministru nici crimă, nici delict, de câte ori a comis infracțiunea din cauza unui obstacol ce nu se putea evita nici învinge, din cauza unei erori scusabile de drept, sau pentru un interes major al Statului.*“

Eū, d-lor, nu împărtășesc acéstă teorie, eū care

am făcut pe 2 Mai; dér ȳic numai că acei cari
 aũ presintat proiectul acesta de lege nu se cuvine
 s'ĩ arunce p'etra cã am făcut pe 2 Mai (aplause).

D. G. Kițu, ministru de interne. Cine sunt acei?

D. M. Kogãlniceanu. M'am hotãrit ca în totã
 ac'astă discuțiune s' nu aduc nume proprii. Pro-
 iectul de lege este infãcișat de ministerul care a
 urmat pe Ion Ghika resturnat. V' infãcișeș expu-
 nerea de motive și proiectul de lege scóse din
 registrele Camerei. M'am hotãrit s' nu spun nume
 de persóne, dér toți contimporanii mei sciũ cã
 acest proiect de lege este scris, sub-scriș și pre-
 sintat Camerei cu Mesagiul Domnesc de minis-
 terul care a urmat dupã acela al d-luĩ Ion Ghika.

Încã uã datã declar cã nu amintesc acest proiect
 de lege pentru ca s' scusez pe 2 Mai, fiind-
 cã, mai repet și acum, nu e acesta momentul,
 nici aci locul, de a face ac'astă judecatã și a da
 uã sentința. Judecata o va face istoria, și ea are
 s' spunã decã pot s' fiũ sau nu scusat pentru
 acel act. Eũ nu am a m' scusa acum; dér vin
 numai a v' ar'eta, în privința lovitur'ei de Stat,
 nu numai a lovitur'ii de la 2 Mai, dér și ca
 principiũ general de scusã a loviturilor de Stat,
 vin a v' ar'eta opiniunea unuĩ minister compus
 de ómenii cari fuseserã cei mai energici adversari
 ai lui 2 Mai.

Ca un alt punct de sprijin ce iaũ este, acela

de a mă pune sub protecțiunea cuvintelor duse de d. raportor al d-vóstre, când s'a cerut revisiunea Constituțiunii, dicând d-sa că Constituțiunea de la 1866 a fost uă reacțiune în contra regimului de la 2 Maiü 1864! Nu este óre destul pentru mine, fiind încă în viață, să aud dicându-se, după 17 ani de la această tribună, în fația țerei, că Constituțiunea, pe care până acum ați cređul'o că este atât de liberală și dréptă, că această Constituțiune este uă reacțiune în contra regimului de la 2 Maiü?

D-lor, mai permiteți-mi uă mică digresiune, și voiü intra apoi îndată în discuțiunea de față.

Când s'a făcut Unirea, nu s'a înțeles ca să se unescă munții Moldovei cu munții țerei Românesci sau Munteniei; nu s'a înțeles ca să se unescă riurile Moldovei cu riurile țerei Românesci; ci s'a înțeles ca să se unescă națiunea, fragmentele națiunii, între ele cu trupul, cu sufletul, cu inima.

Ved încercări d'a se afirma cum că inaintea Unirei, fiind duoë principate, numai într'un principat exista un focariü de libertate, un focariü de naționalitate, un focariü de inteligință, pe când dincolo nu era nimic de acestea. Revendic acest focariü și pentru bētrâna Moldovă, precum mă glorific eü de tot ce s'a făcut mare și frumos în cestă-l-alt centru al românismului, în țera Românescă. Nu tăgăduesc silintele generóse, mișcarea

patriotică care a fost aici pînă în ziua Unirii, pînă la 1862; d'ér revendic și pentru b'êtr'ana Moldovă c'ă și acolo a fost inteligință, și acolo a fost patriotism, și acolo a fost iubire de ț'era. (*aplause*).

Nu voi' face nici u'ă comparațiune în privința sacrificielor făcute de unii și de cei-l-alți; c'ăci nimeni nu ne-am g'ândit la sacrificii, nimeni nu le-am pus în cump'ănă c'ând ne-am unit; și c'ând în ziua de 24 Ianuarie, pe care am serbat'o a l'alt'ă-ier'î, am venit în Bucuresc'î strig'end noi: la Bucuresc'î! la Bucuresc'î! unde cu toți' ne am dat m'ana fr'ătesce, n'am g'indit de loc noi Moldovenii la c'ât avea s'ê ne coste ac'êst'ă Unire.

Atunci erau patru partite: în Moldova era partitul conservatorilor, în ț'era Rom'ânesc'ă era partitul conservatorilor; în Moldova era partitul liberal, în ț'era Rom'ânesc'ă era partitul liberal. Din ziua în care s'a făcut Unirea, nu mai era permis s'ê fie duo' partite conservat'ore și duo' partite libe-rale; era trebuință, era datorie s'ê fie un singur partit conservator în ț'era înt'eg'ă, în Rom'ânia, și un singur partit liberal în ț'era, în Rom'ânia.

Sunt dator s'ê plătesc un omagi' spiritului politic al conservatorilor: de c'ând s'a făcut Unirea, între conservatori nu a mai fost conservator muntean, nu a mai fost conservator moldovean; partitul conservator al fostilor munteni, a' p'rii-

mit de șefi pe Manolake Epureanu și Lascar Catargiu, precum foștii conservatori moldoveni au priimit pe acea mare figură, pe Barbu Catargiu, pe Florescu, pe Arsachi. Și pînă în ziua de astăzi nu se aude în acest partit nici un cuvânt făcînd deosebire între Moldoveni și Munteni. Pentru ce? Pentru că și unii și alții țin socotela de independința individului, nu'i cer să abdice la rațiunea lui și nu pretind să se impună unii altora.

Nu a fost însă tot așa și cu partitul liberal. Eū pînă la 1862, și cu mine d. N. Ionescu mai tînăr și d. Ion Ionescu mai bătrîn, d. Iorgu Radu și alții, am avut același trecut cu d. Rosetti și cu d. I. Brătianu, în fine cu toți ómenii cari în Bucuresci reprezintă partitul liberal. De la 1862 însă tot s'a păstrat între liberalii din Moldova și cei din țera Românească uă deosebire. Pentru ce acéstă deosebire, și în ce stă acéstă deosebire?

D-lor, Oltenia de 500 ani este unită cu țera Românească, și cu tóte acestea pînă în ziua de astăzi, și situațiunea, și aspectul, și sistemul economic, și, pot dice, și chiar limba se deosibescă între Oltenia și Muntenia. Eū ca Moldovean, cînd trec Oltul, cred că mă găsesc în Moldova, atît este de mare asemnarea între Oltenia și între Moldova. Chiar în limbă sunt expresiuni moldovenesci cari nu se găsesc de cât în Oltenia.

Dacă această deosebire există pînă acum între Valachia mare și Oltenia, cum se nu există deosebire între ramurile aceiași națiuni, care 400 de ani sau mai mult au avut legi deosebite, centruri deosebite, ocârmuiră deosebite și două graduri geografice deosebire între uă țără și alta ? Liberalul din Moldova voiesce tot ce voiesce liberalul din țera Românescă, însă pe căi deosebite ; noi Moldovenii suntem mai reci. Onor. d. ministru președinte dicea mai de ună-đi : noi la 1848 am proclamat aici principiile revoluțiunii franceze, am proclamat drepturile omului, am proclamat desființarea clăcei, pe când d-vóstră ați proclamat Regulamentul. Așa este. Noi fostii Moldoveni suntem mai reci ; noi ne ocupăm mai înteiu și mai mult de practică de cât de teoriă ; noi suntem popor mai septentrional ; însuși prin educațiunea noastră se resimția, cel puțin pînă mai de ună-đi, uă diferență fórt pronunțată între ómenii din Moldova și acei din Muntenia, căci cei mai mari bărbați cari au dat mișcare ideilor liberali în Moldova 'și au făcut educațiunea în Germania, pe când în țera Românescă tótă generațiunea cea nuaă, pînă și Domnii țerei, 'și au fost făcut educațiunea în Francia ; un mare rėu după mine pentru educațiunea întregului neam românesc. De aceea eu doresc ca înainte de a muri se pot vedea că tinerii noștri își fac educațiunea lor aici,

ca ast-fel să priimască educațiunea națională, românească, care să nu fie nici francesă, nici germană. (*aplause prelungite*).

Noi dér, Moldovenii, suntem mai practici, mai reci, și de aceea, înainte de a face ceva, ne gândim unde vom ajunge.

Aici în Bucuresci se afla un partid liberal organizat mai bine, disciplinat mai bine, și care prin urmare era și mai puternic, și avea și avantajul cel mare de a avea și capitala țerei aici. Cu acest partid, noi liberalii Moldoveni am avut dorința și datoria de a ne uni, și n'am pus în cumpănă sacrificiile ce Unirea avea să ne coste și ca țără și ca partid. Ast-fel în comisiunea centrală de la Focșani, unde aveam alături pe d-nii Brăiloiu, Florescu și alții din Muntenia, când a fost vorba unde să fie capitala țerei, comisiunea nu a avut curajul să vină a cere cum-că capitala țerei să fie Bucurescii. Eū am cerut acesta, și cu multă stăruință, în cât mi s'a pus în spina că așa fi dis atunci, ca să crească troscotul pe stradele Iașilor.

Hei bine, după ce noi liberalii Moldoveni am făcut atâtea sacrificie, cari așa de iute au fost uitate, când am venit aici, unde am găsit ca șefi ai partitului liberal pe d-nii Ion Brătianu și C. A. Rosetti, și am voit să intrăm în înțelegere cu domniile-lor, ca să mergem împreună uniți prin

acest program liberal, nu ni s'a ținut cătuși de puțin séma de ideile nóstre, de vederile nóstre, de caracterul și temperamentul nostru deosebit; partidul liberal de aici ne-a țin : noi rămânem tot cum am fost pînă acum, iar cât pentru liberalii din Moldova, un an îi vom trata ca óspeți, și după un an ei vor trebui să méréga cu noi.

Am căutat să ne înțelegem, dér nu am putut; aveam cu toții aceleași idei și nu ne deosibiam de cât în privința miqlócelor de a le pune în practică, în privința procedurei; ast-fel era pe tapet cestiunea rurală și alte cestiuni grave, cari în aplicațiune difereau de la uă parte a țerei la cea-l'altă, și pentru care era trebuința a se ține séma și de opiniunile nóstre. Acésta și multe altele însă nu ni s'aũ ținut în séma de partitul liberal din Bucuresci. Noé ni se cerea uă supunere, uă disciplină, pe care liberalii din Moldova nu o prümiaũ nici chiar între ei de la unii către alții.

Cu căderea lui Cuza a căđut și tótă influința elementului Moldovean, pe care eũ unul declar că 'l cred fórté necesar în confecționarea legilor, în organizarea Statului și în întemeiarea elementului român. Eũ cred că precum bronzul este rezultatul unei fusii de diferite metale, tot așa cred că elementul român nu se va putea consolida, decât se va ucide un element special, fie elementul cel din Moldova, fie cel din Oltenia, fie cel din Muntenia.

(*aplause*). Acésta este credința mea, și de aceea sper că urmașii noștri vor fi mai inteligenți de cât noi, și vor înțelege că numai în uă unire sinceră a ambelor elemente e mântuința noastră. În adevăr, noi cei din Moldova când am făcut Unirea, am făcut'o nu din entusiasm, ci prin rațiune, pentru că am crezut și credem că numai Unirea ne póte scăpa pe toți.

Hei d-lor, eú am astă-đi 66 de ani de vêrstă și 46 de ani de vieță politică, și mulți din d-vóstră cari astă-đi ați cărunțit, cari sunteți cu pèrul pe jumătate albit, nu erați încă născuți când eú deja începusem să joc un rol politic. Încă de pe la 1839, am fost trãmis de Mihail Sturza la Bucuresci pentru ca să fac pregătirea Unirei politice prin uă uniune vamală și economică între ambele țeri române; și d-vóstră știți că Zollverein a fost înainte-mergătorul pentru unirea Germaniei. Pentru adevèrul istoric, vè voiú spune că aici în Bucuresci, lucru straniú, am găsit împotriviri cari aú făcut că propunerea lui Mihail Sturza n'a putut reuși.

V'am spus, d-lor, ce situațiune am găsit noi aici în 1862; v'am spus cum partitul liberal din țeră Românescă era organizat mai bine, era disciplinat mai bine de cât partitul liberal din Moldova; v'am arètat cum temperamentul nostru, cum educațiunea noastră ne făcea a nu putea să ne supunem, a ne pune sub comanda cui-va, înainte de a raționa, înainte de a ne gândi asupra celor ce ni se

cerea. Negreșit, o recunosc, este uă nenorocire pentru un partit, când fie-care membru al aceluï partit voiesce sê se gândescă, sê raționeze, sê mêrgă după capul seũ; acel partit nu este în stare sê guverneze, saũ, și decă ar governa cât-va, nu pôte sê rêmână mult timp la guvern. Eũ, cât pentru mine, simțiam necesitatea fusiunii ambelor fracțiuni a le partidului liberal. Mê otăriiũ dér la sacrificie pentru acéstă fusiune, precum le făcusem și pentru Unirea politică a ambelor țeri. Ast-fel după căderea lui Cuza-Vodă, consimțiiũ a recunósce supremația capilor partidului liberal din Bucuresci.

Eũ eram om de guvern; și astă-đi cred încă că un om cu energie pôte la guvern sê facă mai mult într'un an de đile de cât în đece ani ca simplu deputat. M'am înșelat. O mai repet: cu tôte că eram mai bêtrân, și că ast-fel aveam uă viétă politică mai lungă, m'am închinat, m'am supus d-lui Brătianu, și am intrat la guvern sub președinția d-séle de duoë orï.

Mulți m'aũ criticat pentru acésta, mulți m'aũ atacat de ce am intrat la minister; că așia am luat parte la cedarea Basarabiei, că așia am luat parte la resolvarea cestiunii jidovesci, đicând că, de nu eram eũ, nu s'ar fi putut aduna cele duoë treimi. Eũ însê și astă-đi spun, că ceea-ce am făcut, am făcut bine; pentru că atunci se atingea de sórtă României întregi, și eũ care venisem

cu d. Brătianu de la Berlin, sciam foarte bine, că dacă nu vom rezolva noi cestiunea israelită, cum am și rezolvat'o, era să o rezolveze alții; și atunci ar fi fost vai de pielea noastră, și mai ales vai de pielea bătrânei Moldove!

D-lor, încă uă-dată vă declar că acesta nu este uă justificare, ci este numai uă intrare în materie.

217228.
La 1871, după întâmplările de la sala Slătineanu, a venit la putere partitul conservator, care fără a ne mai deosebi pe unii de alții, ne-a făcut pe toți uă apă în resbelul de mörte ce ne-a făcut în alegeri. În Camera nouă a conservatorilor abia am putut a ne strecura 12 liberali. Aceșți 12, dați-mi voiă să vă citețu numele lor: sunt unii morți, Dumnețu să'i ierte! Sunt alții cari trăiesc, Dumnețu să'i facă să rămăe credincioși în ceea-ce ei au sub-scriș atunci la Mazar-pașa. Acestia sunt:

- Dimitrie Anastasiu, astă-ți prefect la Tecuci;
- Ion Brătianu astă-ți președinte al consiliului;
- George Kițu, astă-ți ministru de interne;
- Candiano-Popescu, avocat pe atunci, iar astă-ți adjutant regal;
- Constantin Fusea;
- George Furculescu, pre care il vęd în tribuna rezervată pentru fostii deputați;
- Alecu Golescu Arăpila, mort;
- Manolache Kostache Epureanu, mort;

M. Kogălniceanu, înaintea d-vóstre ;

George Pişacov ;

Anastase Stolojan ;

Şi amicul meu d. George Vernescu.

Numai acestia eram în Camera conservatorilor. Acolo ne-am pus pe luptă, şi pe luptă eroică. Mai târziu se iscă uă diversiune de opiniuni între conservatori. Manolache Kostache era conservator în tótă puterea cuvântului, însă lui nu 'i plăcea ceea ce făceau conservatorii la guvern. El dér se uni cu noi Mazaristiî, şi când acestia ajunseră la putere, el deveni preşedintele aceluî minister. Dér de a doua-qi, el se vedu atacat în diarele liberale. In guvern colegiî sêi îi făceau fel de fel de greutăţi. El dér 'şi-a dat, mâniat, demisiunea, dicând că se vedea rămas ca un copil orfan.

Viû acum la programa care se numesce programa de la Mazar-Paşa. Nu era numai uă programă de luptă ; nu era numai uă programă de opoziţiune; era uă programă de guvernămênt, era uă programă care venea şi dicea ţerei: uă dată ajunsî la putere, éccă ce voim sê facem în politică, în administraţiune, în justiţie, în instrucţiune publică, în finançe, în armată, în lucrări publice, în Stat, în judeţu, în comună.

Organul mai special al acesteî programe era jurnalul *Alegătorul liber*, al căruî redactor mai cu

deosebire aŭ fost întîiŭ d. I. Ghica, după aceea d. Eugeniŭ Stătescu, și apoi acela ce are onórea a vĕ adresa aceste cuvinte. Merg maĭ departe.

Eram încă ministru de interne pe la începutul anului 1880. Patru-cinci luni cât am fost ministru cu sesiunea deschisă, n'am dat loc a mi se adresa uă singură interpelare! Heĭ bine, în ȕiua cea din urmă, la 10 Aprilie mi se pare, m'am dus ca ministru de interne la Senat cu mesagiul de închiderea sesiunii spre a'l citi. Pe când eram la Senat, acceptând citirea procesului-verbal ca să comunic și eŭ mesagiul, priimesc însciințare că la Cameră, în neființa mea, se făcea uă moțiune, susținută de 21 d-nĭ deputați, prin care se ruga guvernul să facă ca ministerul de interne să trecă în mîna președintelui consiliului. Am venit aci. Vorbĭa d. Fleva, care sprijinĭa fórtē mult propunerea, ȕicĕnd că eŭ sunt un fórtē rĕŭ administrator. In adevĕr, d. Fleva trebuia să scie ceva: aveam pe fratele d-sĕle administrator la Brăila. Sunt dator cu tóte acestea să recunosc aci lealitatea d-lui Fleva, carele 'mĭ-a declarat în urmă că se căiesce că a sprijinit acea propunere. Așa este d-le Fleva?

D. N. Fleva. Așa este.

D. M. Kogălniceanu. S'a căit d. Fleva; căci in realitate éccă cum s'a aplicat propunerea. D. președinte al consiliului a trecut la ministerul de

interne, dér după câte-va zile s'a retras, și a avut de succes pe d. Teriakiu; și cu toate acestea, atunci acei onor. 21, n'aũ găsit de cuviință să reinouescă propunerea ca d. Teriakiu să trecă la rebel, ori aiurea, ca să vină la interne d. președinte al consiliului.....

D. N. Dimancea. Cer cuvântul ca să spun eu pentru ce am făcut acea propunere.

D. M. Kogălniceanu. Hei, d-le Dimancea, m'am săturat de a fi cal de dîrlog.

D. N. Dimancea. Cer cuvântul.

D. M. Kogălniceanu. N'am dis nimic în contra d-vostre personal, și nici nu gîndesc nimic rău de d-vostre; din contra, apreciez în d-vostre pe unul din ómenii cei mai otăriți, cei mai logici, cei mai de credință și mai aprigi și devotați sprijinitori ai partitului d-vostre. Eũ, decă am să mă plîng de cine-va, nu mă plîng de acei cari apără ca d-ta pe d. Brătianu, și în zile bune și în zile rele, ci mă plîng de alții.....

Dér mi'ți da și mie dreptul ca și eu se am inimă, se am cuget, se am demnitatea mea, pentru că și eu în această țeră, la ori-ce act mare s'a sevêrsit, am pus petricica mea.

Așa dér, ca aliatul d-vostre de la Mazar-pașa, am dreptul astă-zi să vin să dic acestui guvern, la a cărui venire am contribuit și eu; am dreptul să'i dic: ce-ai făcut cu programa de la Mazar-

paşa? Şi vă rog să-mi ţineţi seama că nu iaŭ hoŭesce pe guvern, căci în ziua când a fost discuŭiunea adresei spre respuns la Mesagiul Tro-nuluŭ, m'am mǎrginit în a vorbi numai de uǎ ces-tiune mare, de asigurarea Dinastiei în acéstă ţerǎ, şi apoi am đis aceste cuvinte: „viŭ acum la cele din intru. Aşŭ fi în drept să întreb, mai ales noi cari am fost coalisaŭŭ la Mazar-paşa, decǎ ceea-ce este astǎ-đŭ, corespunde la lucrǎrile, la sforŭtele, la luptele nǔstre, ale acelei asociaŭiunii incepute la Mazar-paşa?“

Acéstǎ era mai mult uǎ cestiune între primul-ministru şi noi, vechii sei asociaŭŭ, pe care o rezervam pentru altǎ datǎ. Heŭ bine, care altǎ datǎ este mai bunǎ de cǎt acum, când venim se cercetǎm budgetul, care este legea legilor şi aplicarea tuturilor legilor?

Aşa dér, am dreptul astǎ-đŭ se improspétez memoriei d-vǔstre programa partituluŭ naŭional-liberal de la Mazar-Paşa. Sunt 12 deputaŭŭ liberalŭ cari aŭ sub-scriis'o, şi dupǎ dênşŭii aŭ venit mulŭŭi aderenŭŭ. Intre aceştia gǎsesc pe d. Panǎ Buescu, pe d. Dimitrie Brǎtianu; gǎsesc pe d. Cariagdi, pe d. Ion Cǎmpineanu, pe d. Cantili, pe d. Emil Costinescu, pe d. Nicolae Fleva; gǎsesc pe d. Giani..... Sunt mulŭŭi... sunt şi unŭi morŭŭi. Intre cei rǐmaşŭi în vieŭŭǎ mai gǎsesc pe fraŭŭŭi Remus şi Romulus Opran, pe d. C. A. Rosetti, pe d.

Dimitrie Sturdza; găsesc pe d. Eugeniū Stătescu, pe d. Vulturescu... Aceștia sunt cei d'înteu carî aū aderat.

Așa dér, acéstă programă este evangelia nós-tră, a aliaților, a asociaților de la Mazar-pașa; și avem dreptul astă-dî, noi carî ne-am rupt și suntem mulți ruți din cei carî aū sub-scris programa aceea, de exemplu d. Vernescu, separat împreună cu mine, d. Dimitrie Brătianu, și alții carî ne găsim în viuétă și suntem schismatici; avem, đic, noi acestia dreptul să vă întrebăm: ce ați făcut cu acea programă, cu acea evangelié?

D-lor, într'un Stat constituțional guvernul se resumă în consiliul de ministri. În budgetul pe care 'l avem d'inaintea nós-tră figuréză uă cifră pentru consiliul de ministri. Eū voiū începe dér critica mea cu consiliul de ministrii. Apoi vin unul după altul ministerele, și vă voiū spune ce era scris în privința acésta în programa de la Mazar-pașa, și ce, comparând cu realitatea, găsesc în practică și în budget.

În consiliul de ministri se tratéză tóte cestiunile cele mari ale țerei, spre a se ține unitatea în guvern. Onor. d. N. Ionescu uă-dată a definit fórté bine ce este consiliul de ministri; decă într'un colegiū mic de patru, cincî alegători, trebuie să fie măcar trei de aceeași părere, carî fac majoritate, tot așa în consiliul de ministri, trebuie să fie dis-

cuțiuone și după matură chibsuire trebuie se éasă unitatea de vederi, unitatea în guvern. Aci se opresc atributele unui consiliu de ministri într'ua țéră constituțională. Nu va să đică că consiliul de ministri trebuie să fie un consiliu administrativ; nu va să đică că trebuie să fie cum era înainte vreme sub Domniă regulamentari, divanul ocăr-muitor, divanul administrativ, în care să se trateze tóte cestiunile administrative, chiar cele mai neînsemnate. Consiliul de ministri, în tóte țérile din lumea constituțională, este compus de ministri, fiecare secretar de Stat; și fie care, în aplicarea legilor ministerului său, trebuie să fie independent și cu libertate de acțiune.

La noi nu este așa; la noi totul, pină și cestiunile cele mai mici, se tratéză în consiliul de ministri. Vă desfid pe d-vóstră să'mi aretați uă țéră mare, cu provinciă întinse în cele cincă părți ale luméi, Englitera decă voiți, unde consiliul de ministri să se țină așa des ca la noi. Este un mare eveniment, dér un mare eveniment, când se citește în jurnalele Angliei, că în cutare đí s'a ținut consiliu de ministri. La noi consiliul să țină regulat mai în tóte đilele, pociu đice că el este în permanentă. Luați jurnalele guvernamentale, luați jurnalele opozițiunii, și veți citi regulat: „ađi la amiađi s'a ținut consiliu de ministri sub președinția d-lui

Brătianu.“ Ca actualitate, ieri, d-lor, a fost consiliu de ministri; ađi nu sciũ.

O voce. A fost și ađi.

D. Președinte al Consiliului. Ađi a fost, ieri nu.

D. M. Kogălniceanu. Pentru ce acęsta? Pentru cã, de și onor. d. președinte al consiliului, pôte, ar voi sę lase colegilor sęi uã sferã de acțiune independentã, dér colegii d-lui, în fația omnipotenței d-séle, nu cutézã (*ilaritate*), nu cutézã un singur cuvânt sę dicã, de cât în consiliul de ministri. Nu cutézã sę punã uã rezoluțiune fãrã a dobîndi mãi înteiũ permisiunuea d-lui prim-ministru. Ori-ce particular se adresézã la un ministru... — nu voiesc sã citez fapte, nu voiesc sę aduc zizanie (*ilaritate*)... i se đice: așã e, ai dreptate, voiũ vorbi cu d. Brătianu. Ai vorbit cu d. Brătianu? Sę vinã d. Brătianu. (*ilaritate*).

Hei, d-lor, este acesta guvern constituțional? D-vóstrã pe mine mẽ acusați cã am fãcut pe 2 Maiũ, cã am fost despotice, cã am fost cesarian. Eũ am avut colegi cum erea repausatul Steege, cum era Nicolae Crețulescu incã în vietã, cari n'ar fi rãbdat ca eũ sę 'i absorb ast-fel. Óre credeți d-vóstrã cã acum, dupe ce se ține în tóte đilele consiliu, trebile particulare merg bine? Eũ cunosc referate cari staũ de 7 luni, de 8 luni neresolvate, pentru cã nu le cunósce d. prim-ministru, saũ pen-

tru că nu este nimeni care să pună referatul în desbaterea consiliului.

Dacă de la cele administrative ne vom întorce la cele mari, la cele generale, credeți oare d-vastră că de la un ministru care are în cele administrative atât de puțină independință, în cele-l-alte cestiuni de un interes mai general va avea mai multă? Oare ministrul trebilor din afară mai are independința? Apoi, acesta am voit noi? Éccă ce diceam noi în programa noastră de la Mazar-pașa :

„Experiența secolilor a dovedit că guvernul personal, sub masca regimului parlamentar, devine, în privința consecințelor asupra sorței popórelor, mai desatros și mai coruptor de cât chiar guvernele cele mai despotice. La noi acest trist adevăr, mai mult de cât în oră care altă țera, a dobândit o teribilă consacrațiune. Resultatele cãmuirii prin bunul plac și ale substituirii ministrilor în locul voinței națiunii, au adus țera pe țermurile prăpastiei, și fie care, plin de grijă, vede înaintea sa ruina materială și morală a României.“

D. G. Cantili. Erea altă ordine de idei.

D. M. Kogălniceanu. În adevăr nu este așa ađi, dér eú sunt cititor credincios, și pentru acesta nu trebuie să mă loviți, fiind-că citesc și binele și rėul.

Onorabilă domnă, după ce am tratat mai întėiu

cestiunea consiliului de ministri, îmi veți permite să trec la ministerul trebilor din afară.

Éccă ce diceam noi în privința trebilor din afară :

„Vom stărui ca în afacerile noastre exterioare să domnescă uă *politică românească, uă politică de pace*. Așa o voiesc vechile noastre tractate încheiate cu Înalta Pórtă, așa o voiesce tractatul de Paris, așa o voiesce interesul bine înțeles al României. Suntem dér decisiși a combate orî-ce politică aventurósă. Vom priveghia ca guvernul nostru să observe către Înalta Pórtă și către tóte Puterile garante uă atitudine nepártinitóre și amicală, și prin însuși acésta vom osîndi orî-ce preferință exclusivă către unele din Statele străine, preferință care n'ar avea alt rezultat de cât d'a ne atrage dificultăți și gelosii din partea acelor State. În deosebî, în deslegarea cestiunilor economice, noi înțelegem a nu se ținea sémă de cât de dreptul, binele și interesul națiunii.“

În privința acestui punct, recunosc—și nu eram eū la minister— că nu puteam noi să fim stăpâni pe situațiunea noastră și pe independința noastră de a lucra cum voiam noi, atunci când cei mari, când Puterile cele cari aū milióne de baionete la dispozițiune, erau hotărîte să ésa din domeniul păcei, din domeniul dreptului și să aibă recurs la fer și la foc ; căci la orizont era resbelul oriental.

Sunt dator să recunosc că guvernul de atunci, unde era și d. Vernescu și d. N. Ionescu, au căutat un an întreg să dobândescă de la Europa recunoșcerea neutralității noastre, și au făcut tot ce le-a stat prin putință pentru a feri țera de resbelul dintre Rusia și Turcia; dér n'au putut reuși, în fața indiferinței Europei sau a neputinței ei de a 'l evita.

Atunci d. Ion Brătianu, a proiectat convențiunea cu Rusia — acesta ar fi mai mult tréba d-lui Vernescu, a d-lui Ionescu, s'o spue,—d. I. Brătianu...

D. G. *Vernescu*. Tréba mea?

D. M. *Kogălniceanu*. Da, adecă se spuneți cum s'a făcut acea Convențiune.

D. G. *Vernescu*. Nu sciü nimic; nu eram în guvern atunci.

D. M. *Kogălniceanu*. Eü am găsit convențiunea gata, redigiată. S'a fost făcut atunci uă adunare mare sub președința Domnitorului în ajunul de a veni în țără Rușii, și la care s'au chiămat toți fostii șefi de ministere, între cari eram și eü. Eü m'am apropiat mai mult cu ideile d-lui Brătianu. Eraü unii cari diceau că Domnitorul se se tragă la munte cu armata, ca mai ușor se fie respins în Transilvania. Eraü alții cari propuneau uă zonă... Când arde focul, când se aprinde jarul, putem pune uă zonă?... In sfirșit, fără voia noastră, am intrat în foc și soldații nostri, ofițerașii

cei tineri, ne-au scăpat și pe noi, au scăpat onórea nóstră, au scăpat și greșalele nóstre diplomatice (*aplause*). Am dat, am luat; am rezolvat ces-tiuni exterióre și un act mare... l'ați proclamat, nu l'ați făcut; s'a proclamat regalitatea dér nu s'a întemeiat... Atunci s'a ȓis de uni: rėu s'a schimbat cuvėntul de Domn, pe 'cuvėntul de Rege; ȓic și eũ, rėu s'a schimbat cuvėntul strėmoșesc de Măria Ta, pe cuvėntul de Sire; dér cu tóte ace-s-tea Domnul și Regele Romăniei astă-ȓi póte sė vorbėscă cum vorbėa odinióră Mircea cel mare care se titluia *Io, Mircea voevod gospodar i samo-derjeȓ Zemli Valahskia*, Domn și singur stăpăni-tor al tótei țerei Romănesci.

Uă-dată dobėndite neatėrnarea și regatul care trebuia sė fie politica nóstră externă? Guvernul și d. Brătianu scie ca și mine, că nu voiaũ pu-terile din giurul nostru sė ne recunóscă neutra-litatea; și pociũ acum se spun că este chiar uă declaraȓiune formală a unui mare diplomat dintr'un stat vecin, care în timpul ultimului resbel ne ȓi-cea: am auȓit că voiȓi se cereȓi de la Congresul din Berlin ca Romănia se fie recunoscută de stat neutru; mē voiũ opune, și vė previũ că și cele-alte puteri, cari au inriurire, au să se împotri-vėscă la cererea d-vóstre.

Așa fiind, nici n'am cutezat se stăruim în ce-rerea nóstră, căci ne-am fi făcut de rıs. Inse care

era datoria noastră, în fața refusului de a ni se recunósce neutralitatea noastră? Datoria noastră era să creăm noi neutralitatea prin conduita noastră leală, nepărtinitóre către puterile străine, și prin sacrificiele mari pe cari suntem datorți a le face neconținut pentru armata noastră. Décă noi, prin politica noastră, ne vom ține neutri 15 sau 20 de ani, Europa va recunósce, am convicțiunea, neutralitatea noastră, va recunósce că în adevăr merităm să fim la gurile Dunării ceea ce Belgia este la gurile (Escaut) Scheldei, să fim Belgia orientală, cum o voia Napoleon III.

Cum se fondéză acéstă neutralitate? Prin cea mai mare lealitate, prin cea mai mare franchise în toate relațiunile noastre exterióre. Un Stat mic nu trebuie să aibă uă politică șirétă, un Stat mic nu trebuie să părtinésca nimenui. Fără voia noastră s'a născut cestiunea Dunării, cestiune mare, importantă, mult mai mare de cât luarea Besarabiei; căci luarea Besarabiei din nenorocire ne-a preocupat și ne-a durut numai pe noi; când cestiunea Dunării preocupă pe Europa întregă. Voiu spune altă dată cum s'a tratat acéstă cestiune de diplomația noastră. Astăzi numai voiu dice, că eu rîvnesc sórta ministerului actual, sórta ministrului de externe de astă-đi față cu sórta ministrului de externe din 1878. Pentru ce nu am găsit eu și d. Brătianu atunci, din partea opozițiunii, același

tact, aceeași prudență politică, care merge pînă la slăbiciune, din partea opozițiunii actuale? Tótă lumea vorbesce de cestiunea Dunărei; opiniunea publică, tóte jurnalele ȕic: Próstă și pécătósă opozițiune care de loc nu ridică în parlament cestiunea Dunării! Hei bine, am și eũ uă mică pãrticică în acéstă linie de purtare a opozițiunii. D. Vernescu, eũ, și ceĩ-lalți membri ai opozițiunii, ne-am ȕis: cu tóte acusãrile aruncate nouẽ, socotim prudent și patriotic sã lãsãm guvernul sã lucreze cum va socoti în tot timpul Conferinței; noi la început am spus ce țera voiesce. Ast-fel, de lunĩ nu s'a auȕit nici în acéstă Camerã nici în Senat, uã singurã interpelare. Óre tot așã era sórta nóstrã în 1878? Onor. d. prim-ministru a uitat póte combaterea de mórte ce ne făceaũ atunci ministrul sãu de externe de astãȕi, represintantul actual al României la Londra, și chiar reprezentantul nostru de astãȕi la Viena?

Dar acum sã venim la altã cestiune: dẽcã noi, opozițiunea, am tãcut prin patriotism, prin prudență politicã, de ce din partea guvernului de trei ani de ȕile vedem reinouindu-se, cu violență chiar, acea gãndire imutabilã, cum se ȕicea în Franția sub Ludovic Filip: *la pensée immuable* care, tinde a sustrage de la controlul acestei țeri tóte afacerile nóstre esterióre? Cum? Când eram uã țerã vasalã, care în dreptul public făcea parte din

integritatea imperiului otoman, tot erau ministri de externe cari veniau și arătau țerei afacerile sale exterioare, și i se comunica *Cartea verde*, tomul 1, tomul 2 și tomul al 3, cari sunt publicate în timpul regimului vasalității? Cum, de când ne-am făcut regat, de când ne-am făcut guvern regesc și am introdus regimul regalității, astăzi știți d-vóstră ceva despre cele esteriore? Póte vi s'a spus ceva la urechie, póte unii din d-vóstră cunosc cugetările guvernului, déră Parlamentul, în oficialitatea lui, în majestatea sa oficială, nu scie nimica; ba încă, când s'aú găsit ómeni cari 'și-aú pus póte patriotismul lor mai presus de datoria lor, și aú tras un mic colț din vëlul ce acopere totă activitatea diplomației românesce, ca să ne arate ce s'a făcut în cestiunea Dunării, aú vëdút raportul fulminant în contra unui om de bine, în contra unui om care ne-a servit în vremi grele, prin care se cere suveranului destituirea sa în așa mod, cum póte D. Kițu nu cere destituirea unui sub-prefect! Ba apoi a venit uă lege draconiană în contra tuturilor acestora cari ar imita pe fostul nostru ministru de la Paris, relevând slăbiciunile și nepriceperea guvernului nostru în cestiunea Dunării. Ast-fel, Calimachi Catargiu a murit lovit pe nedrept. Nu voiú blăstema aci; dér cred că acei cari 'l-aú lovit, decă aú ceva inimă, trebuie

să regrete ei însuși că au pus pasiune acolo unde trebuia să pue minte. (*aplause*).

Eraū atâtea chipuri, cum se face în tóte țerile lumii, de a se schimba din serviciū Calimachi Catargiu fără a'-l sdrobi; se putea ȓice Majestăței Séle că se pune în disponibilitate cutare agent, că în interesul serviciului se numeșce cutare persónă în locul cutării persóne.

Déră aci nu a fost așa; aceeași pénă a scris cu aceeași cernélă, pe aceeași chărtie și cu aceleași idei destituirea lui Calimachi Catargiu, ministru plenipotențiar al Majestății Sale Regelui României lângă republica francesă, care cu câte-va ȓile mai înainte scrisese scrisorile de rechiámare, date aceluiasi Calimachi Catargiu, în calitate de ministru al României lângă regina Marii Britaniei, și prin care se ȓicea că ministrul Majestății Séle se achitase bine de misiunea sa; hei bine, raportul pentru destituirea acestui înalt demnitar al Statului, strămutat la Paris, este făcut de aceeași pénă și în același stil cum s'a făcut raportul pentru destituirea d-lui Ioan Stavrică Brătianu.

D. N. Dimancea. Bine le-a făcut la amênduoî.

D. G. Mârzescu. Viitorul va judeca.

D. Ion Ionescu (de la Brad). Rêspunde-î nu 'l lăsa fără rêspons.

D. M. Kogălniceanu. Nu voiŭ rêsponde, acuma, căci am promis să nu fac personalități.

D-lor, afară de cestiunea Dunării, sunt atâtea alte cestiuni exterioare cari avem dreptul să le cunoşcem şi pe care nu le cunoşcem : este cestiunea hotarelor noastre ; este cestiunea spargerii Porţilor-de-fer ce sunt în apele noastre ; este cestiunea sfărâmării cetăţilor bulgare, în privinţa cărora Congresul de la Berlin, a declarat că : cea mai bună garanţie a libertăţii Dunărei, este sfărâmarea lor. Mai este încă uă cestiune : cestiunea fixării fruntariilor noastre despre Bulgaria, linie trasă de Congresul de la Berlin, şi precisată de duoë comisiuni europeene. Eū amū avut onóre să fac uă interpelare, sunt câte-va septemăni, în această privinţă, şi diceam : D-lor, tóte Statele balcanice, cari s'aū bătut şi cari nu s'aū bătut, 'şi-aū fruntariile trase şi regulate : aşa este Bulgaria, Serbia, Rumelia şi Munte-Negru ; numai noi nu avem hotare. Aţi văđut că Turcia întârđia se dea un tirguşor mic Munte-Negrului, şi Munte-Negru nu s'a genat de a declara că 'l va lua. Atunci Europa a spus Turciei : dă-l, şi i s'a dat.

Grecia a căpătat duoë provincii mari, fără a vërsa uă picătură de sânge în resbel ; şi când au fost duoë mici neînţelegeri, armata greacă a mers şi le-a luat în stăpânire ; şi Europa a đis că Grecia 'şi-a luat lucrul său.

D-lor, să nu credeţi că eū împing la mişcări

militare; dér întreb pentru ce noi Români, și nu-mai noi Români, nu avem încă în stăpânirea noastră otarele cari ne sunt date de Congresul european? Noi suntem în drept a dice că Dobrogea este a noastră; chîeltuim atâtea milióne ca să o scótem din starea de miserie în care ne-a lăsat-o resbelul; și pînă acum noi nu o stăpânim cu hotare certe; și aci sunt dator se declar că Dobrogea nu de la Congresul din Berlin a devenit uă țără românească. Ea de mult a fost cucerită de Români; și uă dată reintrată în mânilé nóstre, nimenia nu ne va răpio din stăpânirea noastră fără vërsare de sânge. Aduceți-vé aminte că atunci, când în una din ședințele trecute, d. I. Ionescu a arëtat óre-cari temeri despre stăpânirea ei, atunci, și guvern, și majoritate, și opozițiune, am șis: uă dată cu capul nu va fi una ca acésta; Dobrogea este provincia lui Mircea, este provincia lui Ștefan-cel-Mare, este dată nouă de Europa; cât vom avea un soldat, și cât vom avea un ban, nu vom da-o, pentru că cređ că timpurile de umilire nu vor mai veni peste noi.

Voci. Sunt șése ore.

D. M. Kogălniceanu. D-lor, eú vă declar că am sé vorbesc încă mult.

D. Președinte al consiliului. Putem sé prelungim ședința, decă voesce Camera.

D. M. Kogălniceanu. Dér sunt și ostenit și bolnav; încă uă oră pot să mai vorbesc, și tot nu voi sfârși.

Voc. Pe mâne.

(ȘEDINTA DIN 27 IANUARIE 1883).

D. M. Kogălniceanu. D-lor deputați, am avut onóre ieri a chiâma bine-voitóra d-vóstre luare aminte asupra faptului că, mai ales de la proclamarea Regatului, dirigerea afacerilor nóstre exterióre este cu totul sustrasă controlului Parlamentului. Nu asceptați de la mine, ca eú să cer ca afacerile exterióre să fie tratate în vileag, în public; recunosc că aci trebue o mare circumspicțiune; dér cu tóte acestea, când se atinge de nisce cestiuni vitali, este bine să se constate, că și noi avem dreptul să scim, și s'o scim de la uă altă sorginte, érá nu numai de la sorgintea țiarelor și publicațiunilor străine.

Cestiunea Dunării este la ordinea zilei; și precum am spus ieri, o spun și astă-zi, eú am rugat pe amicii mei din opozițiune să fie prudenți, și cu atât mai mult că noi avem uă declarațiune a guvernului coprinsă în Mesagiul Tronului, care este asigurátore; și pe lângă acésta mai avem și voința unanimă, exprimată de Parlament față cu discursurile rostite de la banca ministerială, unul al d-lui prim-ministru și cel-alt al d-lui ministru de externe,

prin care discursuri ne-au arătat părerile d-lor despre chipul cum s'ar putea regula această cestiune, și la care Parlamentul țerei într'una a răspuns : nu, nu, nu.

Prin urmare, în privința Dunării nu voiți dice nimic; pentru că nu voesc ca în urmă să se dice că opozițiunea a făcut să se complice, să se compromită această cestiune.

Voiți veni însă la uă altă cestiune.

D-lor, am avut onóre a chiăma luarea d-vóstre aminte asupra óre-căror neajunsuri ce avem în Dobrogiă cu uă parte a fruntarielor nóstre, de și ele sunt trase de uă îndoită comisiune europeană.

Acéastă cestiune a fruntarielor, cari aũ fost determinate printr'un tractat european, și cari aũ fost statornicite prin duoă comisiuni, este încă nehotărîtă; căci pină astă-đi linia definitivă nu este încă fixată pe pământ; și de aci provin multe complicațiuni.

Am avut onóre să interpez pe onor. d. prim-ministru despre această cestiune, și éta ce mi-a răspuns d-sa :

„Pórta a tărăgănit mult; dér în fine a trămis uă iradea la guvernul austriac, care pină astăđi nu ne-a comunicat'o.

„Noi n'am cerut'o, și am cuvinte pentru ce nu cer; este Bulgaria care trebue s'o céră....“

Hei bine, onor. domni deputați, când d-vóstră

veți merge înaintea alegătorilor și veți fi întrebați: pentru ce țera noastră, după atâtea sacrificii mari făcute de dânsa, nu are încă fruntariile sêle determinate, putea-veți d-vóstră sê le rêspondeți: pentru cã d. Brătianu ne-a declarat cã are cuvintele d-sêle pentru acêsta ?

Décã acesta este un rêspons care ar putea sê vê satisfacã pe d-vóstră și pe alegătorii d-vóstre, décã uã asemenea cestiune se póte lãsa indefinit în suspensiune, pentru cã d. prim-ministru are cuvintele sêle pe carî numai d-sa le cunósce, acêsta rêmâne la aprecierea d-vóstre sê judecați. În tot cazul, rogu-vê sê vedeți décã acest rêspons este constituțional, și mãi cu sémã décã drepturile țerei pot fi ast-fel pe deplin asicurate.

În cele-l-alte cestiuni este tot așa. D. prim-ministru are cuvintele sêle ca sê nu vê spunã nimic în cestiunea de delimitare a fruntariilor nóstre atât d'a lungul Transilvaniei, ca și în cestiunea fruntariilor din Dobrogea, în cestiunea cetăților Bulgare carî pînã astã-đi sunt întregi, în cestiunea spargerii Porților-de-fer, etc., etc.

Eú nu prea mê mulțumesc cu asemenea explicațiuni; și vê mărturisesc, cã înaintea unor asemenea declarațiuni, eú nu pot de cât sê fiú tare îngrijit.

Sciți, d-lor, cã în véra trecutã de-uã datã, din chiar senin, s'a schimbat ministerul; negreșit tot

sub aceeași firmă. Aă fost duoî onorabili colegi cari aă făcut interpelări. A fost uă interpelare, mi se pare, făcută de onor. d. Nicolae Ionescu, la care interpelare a răspuns onor. d. ministru de interne. Apoi a mai fost, în uă discuțiune, 'mî pare cu ocasiunea răspunsului la Mesagiul Tronului, un schimb de cuvinte, când ne-a spus ce-va și d. ministru de externe. Fie-care a dat un răspuns deosebit.

Voiă veni la înteiul răspuns.

Onor. d. ministru de interne, interpelat despre acéstă schimbare de minister, a spus, mi se pare,— nu voiă de loc să înainteze un cuvânt care să nu fie exact — a spus că d-sa era bolnav, și că voia să se retragă, și chiar a anunțat pe d. Brătianu despre acésta...

D. ministru de interne. Cerea congediă.

D. M. Kogălniceanu. Spunea că este bolnav de reumatism. Hei bine, nu sciă decă d-sa a fost la băi.

D. ministru de interne. A fost.

D. M. Kogălniceanu. Dér în tot cazul, d-sa s'a însănătoșiat.

Sé'mî permiteți să'î spuiă, cum-că nu numai d-sa a fost bolnav. În adevăr s'a vėđut, lucru curios, bólele de uă dată a mai multor ministrii. D. ministru de justiție se bolnăvise în palatul umed numit de la Stavropoleos...

D. ministru de interne. De la Slătari.

D. M. Kogălniceanu. Și atunci d. prim-ministru, de uă dată și proto-medic,—trebuie să știți că în Moldova, în vremea vechiă, postul de proto-medic era ceea ce astăzi se numește director general al serviciului sanitar,—a ȡis d-lui Chițu : eă te voiă vindeca; lasă palatul umed de la Slătari, și mergi în palatul Ciocan; acolo nu este umedă, ci este un aer foarte uscat, foarte sănătos, este uă frumoasă grădină unde vei lua aer, și'ți vei recăștiga sănătatea.

În vremea aceea, d. ministru al justiției pătimea și d-sa, și mi se pare că era la Constanța.

D. ministru de externe, Eugeniă Stătescu. Și d-ta ai pățimit, fi mai indulgent.

D. M. Kogălniceanu. Nu fac nici uă personalitate. Vă rog să mă iertați....

D. ministru de externe, Eugeniă Stătescu. Dacă ne-am pune și noi pe thema d-văstre, ca să arătăm de la tribună patimele d-tăle, acesta nu ar fi de nici un folos.

D. M. Kogălniceanu. Socotesc că trebuie să fiă lăsat spre a continua. Cred că 'mi este și mie permis să întrebunțez aceeași figură de retorică pe care a întrebunțat'o onor. d. Chițu, fără cât de puțin să'mi permit să intru în diagnosa bolilor reale ale miniștrilor. Așa dăr lăsați-mă să în-

trebuiețez și eu uă figură oratorică pe care a in-
trebuițat'o și onor. d. Chițu.

Fiți siguri, o mai repet, că nu voiū face de loc
diagnosa bólei fizice a d-vóstre; dér faptul pozitiv
este că d. Stătescu, cu care am avut onóre a fi
împreună și cu care am petrecut fórté bine la
Constanța, l'am vėđut chiămat éráși de proto-
medic, ca să trecă de la palatul Ciocan unde
era uscăciune, la palatul Slătari, unde aerul era
mai umed, și unde d-sa în sfěrșit se credea de
proto-medicul că póte să rėsufle mai ușor.

Mai eraū încă duoi bolnavi (*sgomot, întreruperi*)...

Mė iertați, n'am făcut nici uă personalitate, și
'mı veți permite că atunci când se rėsponde la
cestiunea făcută de un deputat în privința acesteı
schimbări năprasnice a ministrilor și în mod glu-
meț de bóle, să vorbesc și eu tot așa, fără să ating
cātuși de puțin, feréscă Dumneđeu, nici onorabi-
litatea, nici independența de caracter, nici univer-
salitatea cunoscințelorū d-lui Stătescu de a trece
dintr'un minister în altul. Voiū mai đice că mai
era încă un bolnav, era d. Urechia. Proto-medicul
a găsit că d. Urechia avea uă durere de urechi,
și 'ı-a prescris să se întórcă la șoseaoa Kisseleff,
și acolo să facă uă cură de esență de flóre de
teiu, și se va vindeca (*ilaritate*). In adevěr, d. Ure-
chia s'a vindecat (*ilaritate*).

Era apoi și general Angelescu, care din pricina bólei independenței séle, purta chipiul cam pe uă urechiă. Hei bine, protomedicul l'a aruncat tocmai în Italia, în grota de la Posilipa, la Neapole (*ilaritate*), unde s'a vindecat.

A venit nuoul ministru de externe, și aci nu mai încape ironie.

D. președinte. D-vóstră faceți diagnosa bólelor, pe când ar trebui să discutați budgetele.

Uă voce. Acesta este diagnosa budgetelor.

D. M. Kogălniceanu. Mi se pare, d-le președinte, că sunt în dreptul meu (*sgomot*).

D. Ion Câmpineanu. Persiflagiul în Cameră nu este permis; pentru demnitatea Camerei, cerem să revie oratorul la cestiune.

D. M. Kogălniceanu. Sunt fórté recunoscător onor. *D. Câmpineanu.*

D. Ion Câmpineanu. Neapărat.

D. M. Kogălniceanu. Îmă pare fórté bine că d-luă ese din tăcerea sa; cu d-sa am mare plăcere de a discuta.

D. N. Dimancea. Cer cuvântul.

D. M. Kogălniceanu. A venit la ministerul de externe d. Dimitrie Sturdza, care a fost înterpelat de d. Al. Lahovari, ce caută pe acea bancă? D-sa a răspuns—aci nu este persiflagiū—a răspuns: am mare încredere în d. Brătianu.

D. N. Măldărescu. Acestea sunt lucruri pe care le scim; pentru ce ni le mai spuî?

D. ministru de interne. Lăsați-l, d-lor; are și d-sa uă bôlă, aceea de a vorbi de bôlele celor-alți. Lăsați-l să termine. (*ilaritate*).

(*D. vice-președinte I. Agarici* ocupă fotoliul președinției).

D. M. Kogălniceanu. D-lor, în Camera lui Cartargiu eram 12 din opozițiune, numai 12, și în tot minutul eram întrerupți; și totuși opozițiunea 'și a făcut datoria, a ținut ce avea de ținut.

D. Campiniu. Deosebirea este că oratorii aceia nu erau comici.

D. ministru de interne. Nu ne permiteam ast-fel de lucruri atunci.

D. M. Kogălniceanu. Cred că sunt în cestiune, când vorbesc de schimbările ministerului...

D. Vulturescu. N'are a face cu budgetul.

D. M. Kogălniceanu. D-ta, d-le Vulturescu, care ești mai tînăr, trebuie să afli acésta, că Adunarea vorbesce cu puterea executivă asupra tuturilor cestiunilor cu ocasiunea discuțiunii budgetelor. Așa dér am dreptul de a mă întrea, cum se întrea că ministrul de externe d. Stătescu a cedat locul d-lui Sturza?... (*întreruperi*).

Orî cât mă veți întrerupe, împreună cu d-nii miniștri, nu mă veți face să es din șirul meu; sunt astă-đi înzestrat de uă fôrte mare dosă de

răbdare și sânge rece. D. ministru de externe Sturdza a declarat că d-sa are mare încredere în primul-ministru, și acesta onorează și pe d. prim-ministru și pe d. Sturdza când ne-a făcut declarațiunea și a zis: „D. Brătianu a făcut în această țară ceva; când mă va chiama voiți veni; când îmi va zice să mă duc, mă voiți duce.“ La acesta nu răspund eu, nu zic decât este constituțional sau ba; dar voiți repeli nisece cuvinte zise de altă orator, pe cari d-v. le-ați auzit cu multă bunăvoință; eu nu voiți veni cu nici uă critică de la mine.

Iată ce a zis d. Maiorescu:

„Explicările ce s'au încercat a ni se da nu erau suficiente. Nu mai vorbesc de reumatismul d-lui ministru de interne, acesta era uă glumă. Dér cred asemenea, că și explicările date de raportorul majorității, d. Costinescu, sunt neîntemeiate; d-sa zicea: în partidul nostru sunt ómenii cari au ajuns prin munca lor, și nu 'și pot jertfi prea mult timp la interesele Statului, și de aceea se schimbă unul cu altul în minister.

„Dér bine, d-lor, ceea ce au cei șapte ministri de făcut este tocmai opera întrégă de organizare a diferitelor lor servicii administrative; și decât pînă acum, în multele schimbări prin cari am trecut, póte nu se cerea uă mai puternică organizațiune a Statului, decât în timpul de resbel și pînă la proclamarea regalității, ar fi fost nedrept

a se face și cere mai multă lucrare de organizare, ași vroi să știu, de două ani încôce, sub ce mijloc nu s'a făcut nimic în unele resorturi? Guvernul era dator să pue înaintea opiniunii publice, sau în discuțiunile aderenților săi, suma de idei precise, detaliate, cari vroia să le realizeze fie-care în ramul său de administrațiune. Hei bine, d-lor, să fie toate acestea mărginite în cestiunea financiară? De sigur nu; nici nu cred că o ȕiceți acêsta. Sunteți șapte acolo, nu numai unul pentru finance. Ce? în partea cea d'intêiũ care ne atinge pôte în administrațiunea practicã, în relațiunile contencióse ale cetățeanului, nu găsiți că este ce-va de făcut? Jurisprudența practicã nu este uã datã de revêdut din fundament? Acel nefericit cod care s'a întrodus, s'a tradus d'a gata din Francia, fãrã a se adapta trebuințelor reale, locale ale țëranului nostru, n'are el trebuință de a fi revêdut? Acea procedurã pestrițã care am luat'o, parte din Geneva, parte din Belgia, parte nu mai știu de unde, n'ar trebui se fie și ea remaniatã? Nu mai ating cestiunea învățãmântului public; pôte voiũ avea ocaziune la budgetul ministeriului instructiunii publice să vë arët cum, prin umflarea budgetului fãrã sistem, așa numai pe întemplate, ați ajuns la un rezultat care vë va pune în uĩmire din punctul de vedere democratic. Dër în general, organizarea și administrarea țërei cum se face de d-vóstrã? Voiți să începã un ministru

uă reformă în patru luni, și apoi să se schimbe și să vină altul care să începă altă reformă, și să o lase éráși neisprăvită după alte patru luni? Sau voiți să nu mai începeți nici uă lucrare în așa scurt timp, și să rămână tóte în amortire? Cestiune de încredere, ne spunea d. ministru de externe; ar fi ușor pentru d-sa ast-fel. Dér acésta e fórte natural și onorabil pentru d-sa numai ca om privat, ca amic personal și privat al d-lui Ion Brătianu; aci póte să aibă câtă încredere vrea, și acésta 'l póte onora și pe d-sa și pe d. Brătianu. Dér acésta nu póte să o spue ca ministru al țerei. Nu sunteți pe acea bancă numai pentru încrederea personală a d-lui prim-ministru; sunteți pe acea bancă cu obligațiunea de a aréta țerei ideile pentru cari ați intrat și pentru cari ați eșit."

Acest drept îl am și eu astă-dí de a întreba: pentru ce s'a dus din acel minister d. Stătescu, care a venit dinaintea d-vóstre și a spus părerea sa în cestiunea Dunării, pe când d-vóstră, d-le Sturdza, pînă acum n'ați spus nimic? Aci este locul să dic un lucru care noi, opozițiunea de la Mazar-Pașa, îl imputam d-lui L. Catargiu: În Parlamentul sěu l'am calificat de Saturn care 'și mánca copii; hei bine, aide să numărăm câți copii a mánca Saturnul conservator și câți Saturnul liberal? (*ilaritate*). Vě las pe d-vóstră să faceți calculul;

déca nu mai mult, veți găsi numărul îndoit la Saturnul liberal.. (*ilaritate*).

D-lor, eă am fórte mare amicitie și stimă pentru d. Dim. Sturdza ; am avut onóre, nu sě fiă amicul, căci eram cu mult mai tēnēr, dér sě fiă admiratorul părintelui sěu, și cu d-sa m'am în-tilnit adesea, dér mai ales la Divanul ad-hoc, în aceiași tabără ; am fost de multe ori uniți, ne-am despărțit, și d-sa a fost chiar agresiv către mine ; în vremea resbelului ruso-turco-român, ne-a făcut, și d-lui Brătianu și mie, vieța grea. Eă acum nu'ı o voiă face tot ast-fel ; dér ıı voiă đice numai atât : atunci când d-sa a venit la ministerul de externe, uă mare bucurie s'a făcut în cercurile politice austriace, și mai ales în presa austriacă ; și sunt încredințat că d. Sturdza nu s'a bucurat și nici a fost mulțumit de acéstă laudă, pentru că sciă că d-sa este român.

Cu tóte acestea, eă socotesc că, atunci când unui ministu de esterne, ıı se aduc laude de presă și de cercurile politice ale acelei puteri cu care noi ne aflăm în conflict, socotesc că nu trebuie noi românii sě ne bucurăm prea mult de acésta.

Când vėd eă pe dușman că atacă pe acela pe care 'l am însărcinat sě'mı apere drepturile mele, atunci đic : heı ! acésta este uă dovadă că mă apărá bine. Când însă se laudă acela pe care 'l am în-

sărcinat cu apărarea drepturilor mele, nu ȳic că însărcinatul meu nu 'și face datoria; dér, după cum d-sa nu se pôte bucura de aceste laude, tot ast-fel nu pôte nici mie să'mi pară bine de dênsele.

După venirea d-lui Sturdza la ministerul din afară, îndată s'a întâmplat uă schimbare radicală în diplomația noastră; am văđut — citez fără să desaproab sau să aprob, — am văđut pe d. Bălăceanu trecënd de la Viena la Roma, un centru unde este mai puțină acțiune diplomatică; pe d. Mitilineu trâmîs la Belgrad, pe d. Văcărescu la Bruxelles, pe d. Iorgu Ghica la Athena. Dér tôte aceste schimbări nu m'aű preocupat cât m'a preocupat numirea d-lui Petre Carp la Viena.

Recunosc puterii executive dreptul absolut să numescă pe cine vrea, să numescă pe acela în care are încredere; însă sunt dator să mă opresc asupra d-lui Carp, pentru că am văđut pe un amic al d-séle, pe d. Maiorescu, venind și ȳicënd că ar fi bine ca politica să se restrângă într'un cerc mic, și că în tôte cele-l-alte ramure: justiție, administrațiune, diplomație, etc., să se chiăme tôte forțele țerei. Nimic mai frumos; nimeni nu pôte de cât să dorască acésta. Da, ar fi bine că în afară de politică, în diplomație de exemplu, să se numescă ómeni cari să nu se ocupe cu apărarea politiceii cutărui sau cutărui ministru, ci cu apărarea drepturilor țerei. În magistratură ar trebui

să nu se amestece asemenea politica, ci să se caute a se da uă bună justiție; ar fi bine ca un prefect să nu facă politică, ci să facă bună administrațiune, etc., etc.

Dér când vęd că, din nenorocire, politică se face pretutindenī, eū sunt în drept a protesta în contra afirmațiunii d-luī Maiorescu, în privința d-luī Carp, persónă tīnără, saū cel puțin, măi tēnără de cât bētrāniī carī aū măi rēmas, carele a jucat un rol, carele aū combătut fōrte mult ministerul actual, măi mult de cât orī-ce alt grup din opoșițiune. De uă dată vęd că d. Carp priimesce un post mare, cel măi important, și că, după d-sa, afară de d. Maiorescu, unul după altul, cei-l'altī din grupul d-séle, intră în deosebite funcțiuni; ba la curtea de casațiune, ba la epitropia St. Spiridon, ba în lista electorală a partiduluī național-liberal pentru comuna Iași, etc. Apoi, atunci, am și eū dreptul să đic : Nu opresc nici un grup să'si schimbe politica și să dea mâna guvernuluī; dér cer ca atunci să vină cu franchisețā să đică : imī convin principiile d-vōstre și atitudinea d-vōstre, și vin să lucrām împreună. Decī sunt în drept să 'mī fac reservele mele în contra afirmării d-luī Maiorescu, că acestī domni totuși nu 'și-aū schimbat stindardul. Așa dér, în același mod, întreb pe d. Maiorescu care de duoē orī ne-a întreat pe noi : uă dată când eū eram pe acea bancă de mi-

nistri : Ce lecțiuni dați d-vóstră generațiunii celei tinere ? Și eú 'l întreb : Cum ? Ce era juna dréptă ? Juna dréptă era un grup de ómení plini de talent, o recunosc, însé carí afixău, — nu đic mai mult,—afixău uă politică cosmopolită ; și, decă de la acea politică cosmopolită făceaú uă deviațiune, era numai ca să mérgă în contra politiceí pe care noi mazaristií am cerut'o : că noi nu trebuie să avem predilecțiune pentru nici uă putere în parte, că noi trebuie să avem uă politică románescă, și că numai avénd uă politică románescă, și neangagiându-ne nici către unii, nici către alții, numai așa putem scăpa din acéstă furtună mare, care din đece în đece aní isbucnesce pe marea Europei, și care ar putea pune în pericol statul român.

Când a vorbit de ună-đi d. Maiorescu în privința revisuirii Constituțiunii, vă mărturisesc că am aúđit unul din cele mai frumoase discursuri carí vre uă-dată aú onorat și aú făcut gloria tribunei române. Nu sunt nici amicul politic, nici chiar amicul intim, personal al d-lui Maiorescu ; sunt numai uă bună cunoscința a d-séle ; dér sunt dator și 'l plătesc tributul întregel mele admirări, și pentru forma și pentru fondul discursului d-sale. S'a sculat însé atunci, unul din majoritate, éráși un om de talent, onor. domn d. Gianí, care 'l-a făcut întrebarea decă d. Maiorescu și amicii d-sale, repudiéză principiile acelea cunoscute prin jalba

de la Iași; și atunci d. Maiorescu, cu francheta sa demnă de totă lauda, a venit și a spus: nu repudiez nimic din trecutul meu și din principiile mele.

Hei bine, domnule Maiorescu, vă întreb, cum se împacă această declarațiune cu cele ce se petrec sub ochii noștri, cel puțin ca cestiune de morală? Cum? un partid, un grup este în luptă energetică cu ministerul, atunci când ministerul avea un sprijin mai mare în partitul liberal; anul trecut, vă aduceți aminte că acest grup, al junei drepte, a venit cu un contra-proiect la Mesagiul Tronului, prin care își accentua un program cu totul deosebit de acel al partitului liberal. Și în a doua sesiune, atunci când amândouă taberile politice se întâlnesc față în față gata de a începe bătălia, de uă dată generalii și soldații junei drepte pun sabia în técă și trec la inamic. Ei, onorate d-le Maiorescu, vă întreb: acesta este lecțiunea pe care o dați tinerimei care va veni după d-vóstră? Duceți curat: ne am unit cu guvernul, beneficiăm de avantajele ce dă această unire, dar păstrăm individualitatea și opiniunile nóstre! Hei bine, acesta nu este corect, nu este moral.—In fine, d-lor, s'a numit d. Carp la Viena. Eú, cât pentru mine, nu 'mă permit de loc a critica; de cât din două declarațiuni, mai de grabă voiú crede în profesiunea de credință și în programul statornic al partitului

liberal, care ascultă de d. Brătianu, care cunósce pe d. Brătianu de șef, care ȃice: biserica nóstră este deschisă, uși și ferestre, la orí-cine vine sě se inchine, cu uă singură condiȃiune, că intrând în biserică se ȃică: Alah este Dumneȃeul nostru și Brătianu este profetul sěu (*ilaritate, applause*).

O voce. Tot așa ai făcut si d-ta.

D. M. Kogălniceanu. Positiv; când am intrat in minister cu d. Brătianu, 'l-am recunoscut pe d-lui de șef și m'am unit cu d-sa. Astă-ȃi combat pe d. Brătianu, dér nu veȃi tăgădui că in tótă viuėta mea, și inainte și dupe unire, n'am fost liberal.

D. N. Dimancea. Și ai se mai vii cu d. Brătianu.

D. M. Kogălniceanu. Nu se mai póte. Eată, domnilor, causa care mă face a vė consilia sě nu prea priimiȃi lectiunii de morală politică de la juna dréptă, care se unesce cu d. Brătianu și ȃice apoi că 'și păstrėză opiniunile sėle. De aceea rėspund la acėsta cu un cuvėnt cam glumeȃ, pe care 'l ȃice cāte uă-dată amicul meů d. Bobeica: *comme les autres, Alvarez.* (*ilaritate*).

D-lor, eů nu 'mı voiů permite de loc sě intreb cum stă cestiunea Dunării? Dér vė voiů aminti că prin tractatul de la Berlin s'au dat Rusiei amėnduoė țėrmurile din braȃul Dunării numit gura Oceacof....

D. N. Dimancea. De unde atı luat acėsta?

D. M. Kogălniceanu. Vė spun numai atāt, că

prin tratatul de Berlin nu știu cum și ce fel, dăr faptul pozitiv este că Rusiei s'a dat frontiera pînă în cracul, sau mica gură, orî porțița Stari-Stambul ; că acésta este gura cea mai meridională, cea mai apropiată de țermul nostru ; că gura Gâscelor pe care o stăpânam noi când aveam Basarabia este cea mai septentrională ; că între acésta și între gura Stari-Stambul, este uă gură numită Oceacof, care este cea mai aptă pentru navigațiune. Hei bine, tratatul de Berlin a dat Oceacof cu amênduoë țarmurile, Rusiei. Aci este cestiunea Kiliei ; imi rezervez de a vorbi altă dată de purtarea imprudentă a guvernului în acésta cestiune. Trec la altele. Eū nu ȝic că tot ce se petrece la fruntariile nōstre nu trebuie sē ne preocupe ; insă acolo unde ne întālnim cu state mari, este uă datorie chiar pentru opozițiune de a se pronunȝia cu rezervă. Dar este o politică unde 'mī voiū permite a mă exprima într'un mod mai larg, pentru că acolo avem a face cu state mici balcanice, cari n'aū miliōne de baionete ; state cari aū luptat alături cu noi, și pe cari Europa le-aū făcut independente. Este întēiū Serbia, buna nōstrē soră, cu care n'am avut nici uă dată cea mai mică neînȝelegere. Este apoi Bulgaria, fiica nōstră ; noi am civilisat-o prin scolile nōstre, prin ospitalitatea nōstră ; trebuie dēr sē ne bucurām de independenȝa ei. Nu voiū vorbi de Grecia, de Munte-

negru cari sunt mai departe; dér vorbesc de Serbia și de Bulgaria. Hei! cine trebuie să aibă mai multă influență bine-făcătoare în aceste două țări de cât România, stat mai mare, gînte latină, cu cinci milioane de locuitori, popor luminat, cu inteligență, cu inițiativă, popor care nu are a se teme nici de supremația Serbiei, nici de aceea a Bulgariei? Din partea Serbiei am avut atâtea dovești de bună vecină, și decă într'un moment dat guvernul ei s'a schimbat într'ua cestiune, pôte că noi suntem puțin vinovați la acésta.

Pôte d. ministru de externe s'emi spună că relațiunile noastre cu Serbia sunt bune, amicale, intime? Hei, apoi, pe cât știu eu, fericitul întru amintire principele Mihail, apoi regele actual Milan, au făcut vre-ua patru visite curții noastre Regale. Ași putea să întreb: pentru ce ministrii noștri n'au consiliat uă contra-visită? Ași fi în drept să fac acésta întrebare; pentru că amicitia între suverani întreține și amicitia între popóre. Tóte însă s'au făcut spre a introduce răcéla între ambele curți. De exemplu: de ună-đi la Iași s'a întemplat un fapt ridicul: un general cređend că va plăce mai sus 'și a permis a insulta un colonel, unchiu al regelui Milan; sunt încredințat că d. ministru a desaprobat.

Dér las acésta, și vin la Bulgaria, fiica noastră. Noi trebuia s'o luăm de mână, noi s'o emancipăm, noi s'o ducem la deplina independență.

Maî mult de cât atât ; noi ne-am vërsat sângele pentru dënsa, și maî apröpe suntem noi de Bulgaria de cât Rusia.

D. A. Stolojan. Fă së ne asculte generalul Sobolef.

D. Gr. Vulturescu. Ce-o maî fi și cea-ce spune d. Stolojan.....

D. .M. Kogălniceanu. Când më va întreba maî clar, îi voiü răspunde; acum nu înțeleg nimic.

Sciü atât, că fostul agent al nostru la Sofia a voit îndată së poseze în reprezentant al unei mari puteri și së cérä ca Bulgaria së respecteze capitulațiunile turcesci în favórea supușilor nostri, și acësta sub cuvënt că Bulgaria este uä provincia turecëscä. Noi abia am apucat së scäpäm gätul nostru de acele capitulațiuni cari ne striväü, și voim së le impunem altora ! Aci nu voiü së compromit nimic; dér rog umilit pe minister së créđä că noi, în tóte eventualitățile, trebuie maî de grabä se comptäm pe acele state mici cari, ca și România, sunt obiectul ambițiunilor celor mari, celor nesețioși; că nu este bine ca noi pescii cei mici, se ne mănçăm între noi, când pescii cei mari cautä së ne înghiță cu totul; și cređ, dupë uä pildä pe care a dat'o Esop, că acele bețe mici, multe, strinse la un loc, ar putea së opréscä pe cele mari së le rupä. Eü cređ că decä vom întâri legăturile nóstre și, precum în vechime am

fost uniți în suferințe, ast-fel se fim uniți și astă-dzi în ne-atîrnare, toți împreună am putea să ne apărăm mai ușor independența ori în față cu panslavii, ori în față cu pangermanii, ori în față cu panelenii, ori în față cu panchinesii...

D. Gr. Vulturescu. Ați uitat pe pan'bueșcii... (*ilaritate*).

D. M. Kogălniceanu. De la ministrul de externe voiți trece acum la ministrul de interne.

Noi, cei două-spre-dece cari ne aflăm în opozițiune în Camera trecută, și cari eram în capul mișcării, noi mazaristi, eram foarte torturați de rotagiurile administrative ale ministrilor conservatori, cari făceau politică pretutindenii în loc de a face administrațiune; și de aceea ne-am revoltat cu toții, și atunci în programul nostru, am dat aceste cuvinte:

„Ministrul de interne și cu prefectii săi, în loc d'a face administrațiune, fac politică și nu reclamă de la subalternii lor de cât politică.“

Etă uă stare de lucruri pe care noi mazaristi am condamnat'o. Acum se vedem decă, dupe ce onor. d. Ion Brătianu, pe umerii noștri, ai mazaristilor, ai liberalilor independenți, moderați, fracționiști...

O voce. Autoritari.

D. M. Kogălniceanu. Autoritari, făcătorii de lovirii de Stat,—toți acestia cari am rădicat la putere

pe onor. d. Brătianu, care atunci nu întreba pe nimeni din noi care era trecutul nostru, caci am dis că trebuia să ne unim acu toții și ne-am unit; hei bine, ia să vedem deca astă-dî administrațiunea d-séle face mai puçină politică și mai multă administrațiune?

D-lor, cei înteiū trei ani ai ministerului d-lui Brătianu sunt legitimați în nefacerea de administrațiune. Am avut resbelul, am avut greutățile tractatului de la Berlin, darea Basarabiei; am avut greutățile resolvării cestiunii israelite; însă în acești trei ani din urmă, n'am avut nici uă cestiune gravă exterióră, nici un eveniment mare care să ne absórbă atențiunea; era numai cestiunea Dunării care se clocea și care a preocupat fórte puçin pe minister. Hei bine, care era datoria guvernului? Era se lase țera să se odihnescă. Guvernul era cel înteiū dator să dea odihnă țerei, să lase uă-dată să se aplice legile votate, se se vindece ranele resbelului, și mai ales se lase pe fie-care în îndestularea drepturilor séle, fără ca la tot momentul politica, și politica pasionată, să vie să 'i bată la ușa. Negreșit că nu e mult trei ani. Dér ia să vedem ce s'a făcut? In acești trei ani am avut câte 7 și 8 luni de sesiune parlamentară; și d-vóstre sciți că atunci, când camerele sunt deschise, atunci se face numai politică, atunci se guverneză, și fórte puçin se administréză. Póte cine-va să fie de activita-

tea cea mai mare, de activitatea cea mai productivă, cea mai extraordinară, și încă forțele umane au și ele limitele lor. Pe câtă vreme Camerele lucrează, eu n'am putut să cer, și nimeni n'a putut să ceară ministrilor ca să se ocupe serios de departamentele lor. Inse, îndată când Camerele se închid, atunci începe rolul ministrilor ca să facă administrațiune. Hei bine, în loc de administrațiune, d-lor au făcut vilegiatură. Luați d-vóstré foile guvernamentale ; și, în tot cursul verei, nu veți vedea de cât că : astă-đi d. Ministru cutare s'a dus la Sinaia ; astă-đi d. ministru cutare s'a dus la moșia sa ; astă-đi d. ministru cutare s'a dus în cutare loc, astă-đi s'a dus la Constanța, și în toate părțile, și chiar peste hotar. Cu asemenea peregrinări continue, când dér se mai face administrațiune ? Fac întrebarea d-lor ministri să 'mă spună : decă în trei ani de đile, unul din d-lor a cercetat uă cancelarie administrativă, a cercetat uă cancelarie judecătorească, a tras vre-uă mică perdea de uă parte la vre-uă cancelarie, să vadă cum funcționarii subalterni își fac datoria ? Onor. d. ministru de interne este om politic cel pucin de 20 de ani.

D. ministru de interne. De trei-đeci și cinci de ani.

D. M. Kogălniceanu. Cu atât mai bine. D-sa pe această bancă, întocmai ca colegii d-séle, a trecut în vre-uă patru ministere, de la culte la finanțe, de la finanțe la justiție, și de la justiție la interne

unde este la locul d-séle, căci a fost primar și cunósce rotagele administrative. Dér îmi permit s'î fac uă întrebare: D-sa cunósce astă-dî óre țéra acésta care multă vreme a fost despărțită în duoé? Trecut-a d-sa vre uă-dată, pentru serviciu nu Milcovul, dér Buzéu, dér Putna? Eú, când eram coleg cu d-sa în minister, l'am rugat de multe orísé vină uă dată în Iași; îi pregătisem chiar și quartir, vroiam s'î dau uă ospitalitate frumósă. A fost în zadar; și cu tóte aceste d-sa ocârmuesce uă jumătate din țérá, fără să aibă vre uă cunoscintă despre dënса; și dacă ar avea măcar pe cine-va pe lângă d-sa, care s'ó cunóscă! Dar nu are nici director, nici șefi de divisiune, nu are pe nimeni, care s'ó cunóscă acea jumătate de țérá. Cum cunósce d-sa pe prefecti? cum îi numesce? Când un prefect se pórtă réu, și că i se cere îndreptare, d-sa ne mângâe cu inspectorii seí. Se v'ó spun eú, d-lor, cine î recomandă prefectii? Ați v'óđut cu toți, mai ales de la deschiderea parlamentului, de la Octombre, un lucru care nu s'a v'óđut în nici uă țérá: uă colecțiune de indiviđi, orí av'ónd deputați în capul lor, orí neav'ónd, vin în Bucuresci, séú trași de gât de prefecti, séú trág'ónd ei de gât pe prefecti, orí pre candidații de prefecti, și ast-fel aceste individualități orí mențin pe prefectii actuali, orí îi scot și dobâdescú alții. Mi s'a înt'óplat

mie să văd, dintr'un județ óre-care, nu voiü să'i spun numele.....

O voce. Când erai ministru ?

D. M. Kogălniceanu. Eü nu aveam trebuință de acesta când eram ministru, căci cel puçin în 47 ani de viéță politică, am putut ajunge se cunosc ómenii.....

O voce. Numai pe cei vechi.....

D. M. Kogălniceanu. Cunosc și din cei noi, pe d. Vulturescu, (*întreruperi*).

D. vice-președinte. Vă rog faceți tăcere.

D. M. Kogălniceanu. Se nu prefacem discuțiunea în dialoguri, pentru că eü sunt fórte tare în dialog ; m'am hotărit însé açi se nu fac dialoguri, nici personalități. D-lor, voiü se vă citez faptul de mai sus. V'am spus că m'am întrodus într'uaçi într'un vagon-lit, unde am văđut un prefect cu 5—6 inși. Acestia veniaü la un loc cu scop să se sprijine unii pe alții ; eraü atunci amici. S'a întemplat însé de s'aü certat ; și peste 10 zile 'i am văđut iarăși aci, însé nu mai eraü amici, ci dușmanii. Același prefect, în timp de dece zile, l'am văđut lăudat și combătut de aceeași deputațiune. Acest spectacol s'a întemplat sunt, acum câte-va săptămâni.

Afară de acesta am mai văđut ceva : Am văđut pe prefectul de polițiă din Iași și pe prefectul

judetului din Iași, venind fie-care din 10 în 10 zile aice cu partisanii lor respectiv, pîrindu-se unul pe altul; prefectul judetului, nemulțumit de prefectul de poliția, venia cu partisanii săi și făcea viața grea prefectului de poliție. Prefectul poliției, venia asemenea cu partisanii săi și cerea destituirea prefectului de județ.

Acésta a ținut pînă când în fine, prefectul de poliție a fost scos și miluit cu postul de inspector administrativ.

În alt județ am vădut un lucru mai curios. S'a luat, după propunerea unui grup, un cetățean foarte de trebă, pe care îl cunosc personal, un om capabil, avënd uă pozițiune în județ, și s'a numit prefect; dér de 'n dată s'a sculat un alt grup și a dis: nu voim pe acest prefect. Peste 15 zile s'a înlocuit prefectul prin altul; eū sunt încredințat, și d. ministru de interne asemenea trebuie să fie încredințat, de și pozițiunea d-séle 'l silesce să spună altfel, eū sunt dic, încredințat, că d. ministru de interne nu scie nici uă iotă despre necapacitatea primului prefect, precum nu scie nimic despre capacitatea saū necapacitatea celui de al doilea prefect; prin urmare cu greū va putea a ne spune cauza acestor numiri și acestor destituiri nemo-tivate.

Am mai vădut în alt județ, unde s'a luat tot un proprietar mare, conservator, și s'a numit pre-

fect. Hei bine, pentru ce a fost numit acel domn, și pentru ce, după 15 zile, s'a revocat și s'a înlocuit cu un alt prefect? Desfid pe d. Chițu să ne-o spună.

Dér am vădut și alt ceva, saũ mai bine dicend am auđit ceva și mai straniũ! Când in trecutele zile a fost interpelat d-nu prim-ministru despre aceste numiri, d-sa a rãspuns: Ce voiđi sã facem? Noi putem sã aducem din țeri strãine țerușe pentru corturi, bob, fasole, etc., dér nu putem sã aducem și ómeni. Pe cei de curãnd numiđi Ț-am luat din camerã.

D. Gr. Vulturescu. Dér ce are a face acestea cu discuđiunea budgetului?

D. M. Kogãlniceanu. Hei bine, trist ar fi, nenocit ar fi ca acei cari s'aũ luat din senul nostru și s'aũ pus in capul județelor sã represinte inteligența majorității acestei camere, pe când in acestã majoritate, o declar sus și tare, cunosc și ómeni inteligenđi si fõrte onești; cunosc chiar pe unii cari sprijinesc acest guvern din convicđiune; de ce nu nu s'aũ luat din acestia? De ce nu s'aũ luat din aceste capacitãđi, cãci, cum am đis, sunt membri din majoritatea acestei camere cari strãlucesc la tribunã; sunt și alđii cari, de și nu aũ darul limbei, dér aũ cunoscințe și experiența in lucrãri, și cari in biurourile nõstre aũ fãcut și fac tóte pregãtirile cerute pentru pro-

iectele de legi spre a fi puse în stare de a veni înaintea d-vóstre. Hei bine, nu s'aú luat din acestia.

D. Gr. Vulturescu. Vrea să facă zizanie.

D. M. Kogălniceanu. Hei d-lor, numai zizanie nu pot să fac, pentru că știu că ómenii de capacitate, ómenii inteligenți, când aú ajuns a fi deputați, nu 'și schimbă mandatul lor de deputat cu funcțiunea de prefect, séu cu postul de inspector de rachiú, cu postul de agent de tutun, etc.

D. Gr. Eliad. Cine sunt acestia?

D. M. Kogălniceanu. V'am promis încă de la început că nu mă voiú servi de nici un nume propriú.

Hei bine, întreb : pentru ce se fac tóte aceste schimbări? În tótă Moldova nu aú rămas póte de cât duoé județe cu prefecti neschimbați.

Uá voce. Aceste schimbări se fac pentru uá mai bună garantare a libertății alegerilor (*sgomot*).

D. M. Kogălniceanu. Fiind-că vorbiți de alegeri, voiú dice și eú, că de pe cum se arată zorile ; de acum putem vedea cum aú să se facă alegerile și ce libertate în alegeri are să fie (*aplause*).

D-lor, m'am hotărit să nu viú înaintea d-vóstre cu nici un cuvânt, cu nici uá observațiune împrumutată de la opozițiune, ci numai de la aceia cari se socotesc adevărați liberali, partisanii ai guvernului.

D-lor, în Moldova a fost uă luptă teribilă în vremea Caimăcămiei lui Vogoridi, ca să putem avea fericirea să fim cu d-vóstre. Atunci am avut a lupta nu numai cu Căimăcămia, dar și cu două guverne străine; pentru că, pe de uă parte părintele Caimacamului Vogoridi era a-tot-puternic pe lângă guvernul otoman,—el făcea ȕiua albă și ȕiua négră pe lângă acel guvern;—și pe de altă parte, dupe ce aveam a face cu guvernul otoman, mai aveam de adversar și pe consulul Austriac, d. Gödel de Lannoy, care mergea pînă acolo în cât lua listele de alegători de la tipografie și ștergea pe cine voia și punea pe cine voia. Acésta era în timpul alegerilor pentru Divanul ad-hoc.

Fac apel la onor. d. Mitică Sturza, care scie tóte acestea, să vă spună decă nu sunt adevérate. Hei bine, ómenii aceia cari aũ sacrificat tot, dér tot, ca să susȕie nu numai uă luptă morală, dér luptă chiar cu pumnul, și cu perderea averii lor,—hei bine, acestia toȕi fără excepȕiune, fie moderaȕi, liberali, vechi, noi, fie conservatori, naȕionali, cari aũ luptat împreună cu noi pentru sevırșirea Uniirii,—toȕi aceștia, sunt astă-ȕi puși afară din lege. Noi toȕi suntem puși afară din lege. De cine? De partitul liberal, de ómenii liberali!...

D. Gr. Vulturescu. Cum sunteȕi afară din lege?

D. M. Kogălniceanu. De ómenii de convicȕiune ca onor. D. Vulturescu? Nu! (*ilaritate*). Dér sun-

tem persecutați de dróia guvernamentală, de țeș-
 trea guvernamentală, cum s'a calificat în timpul
 guvernului Lascar Catargiu, de aceea cari se hră-
 nesc din merticul cu grăunțe, fie în mâna ori-
 căruia s'ar afla, cum ȓicea repausatul Manola-
 che Costache Iepureanu! (*aplause*). Aceștia sunt
 astă-ȓi cari forméză în mare parte comitetele na-
 ționale liberale.

D. Gr. Vulturescu. Nu mai vorbi de merticul
 cu grăunțe, căci și d-ta l'ai vrea, dér nu ți'l dá
 nimeni.

D. M. Kogălniceanu. D-le președinte, faceți se
 nu mi se arunce în obraz cuvântul de *meritic*.

D. Gr. Vulturescu. D-ta înteiú ai întrebuițat
 acest cuvânt (*sgomot*).

D. M. Kogălniceanu. Rog pe d. președinte a mă
 protege în contra acestor intrerupțiuni la cari nu
 pot răspunde pentru respectul ce am către Adunare.

D. vice-președinte. Eú am rugat și mai rog încă
 pe d-ni deputați a nu vă intrerupe; dér vă amin-
 tesc că d-v. ați întrebuițat cuvântul de *meritic*.

D. M. Kogălniceanu. Fiind-că onor. meu concetă-
 țean și amic, D. Agarici, nu voesce, ca președinte,
 a 'mí face dreptatea ce aștept de la d-sa ca vice-
 presedinte, fac apel la d-sa ca particular se 'mí
 spue pe onórea d-sale, decă în județul Roman,
 în așa ȓisul comitet național liberal, nu sunt și
 ómení cari aú format zestrea guvernamentală, cum

se chiăma sub Catargiu, și cari nu aũ alt-ceva inaintea lor de cât merticul...

D. vice-președinte. Înțelege bine d. Kogălniceanu, că eũ presidând biuroul, nu pot sã 'i răspund în cestiunea ce mă provócã, de cât cerând cuvântul și vorbind când nu voiũ fi la biuroũ.

D. M. Kogălniceanu. Am fost în drept sã vorbesc de mertic. D. Vulturescu este cunoscut pentru integritatea d-séle, și, că, decã e vorba a-'și renege principiile, d-sea mai bine lepãdã merticul.

D. Gr. Vulturescu. Bine cã ai rectificat.

D. M. Kogălniceanu. Înțelegeți, d-le președinte, că la vârsta mea, imi 7este 7oprit sã răspund la personalitãți éráși cu personalitãți.

Da, d-lor, astã-dĩ noi, vechii unionisti, vechii liberali, suntem puși afarã din lege de comitetele naționale liberale, cari nu aũ dinaintea lor alt nimic de cât acéstã profesiune, care se făcea și în timpul lui Catargiu. Pe atunci se đicea: Decã ești cu Catargiu, poftim. Astã-dĩ, se đice: Daca ești cu Brătianu, poftim! Cere, și ți se va da (*aplause*).

Étã, d-lor, administrațiunea ce se face, și rezultatul ei il veți vedea curând în alegeri. Inse d-vóstrã veți đice cã exagerez, d-vóstrã, cari vë preocupați fórté puçin de cele ce se petrec peste Milcov. Când noi đicem vre-un cuvânt în acéstã privință, ni se răspunde cã suntem separatiști. Și de către cine ni se đice așa? De către acei

omeni cari au ședut pe saltea și nu au făcut nimic pentru unire. Mergă și așa. Voiu lăsa Moldova, și vă voiu vorbi de ce se petrece în Muntenia, chiar aproape de București.

În orașul cel mai liberal, cel mai curajos, în acel oraș unde în mijlocul pieței se figurează statua libertății cu boneta frigiană, în acel oraș unde sunt bătrâni liberali cari v'au fost dascăli, cari v'au luat de mână și v'au condus pe calea libertății, s'au petrecut lucruri strigătoare la cer, cari au făcut pe unul din acei bătrâni liberali se scrie :

„Când cetățeni capitaliști, onorabili, aleși ai poporului și albiți prin tot felul de sacrificii din trecut, ca să asigure pozițiunea și situațiunea de astăzi a țării, sunt batjocoriți prin felurite epitețe și calomnii de uă sémă de advocați, servindu-se de numele guvernului, credeți d-vóstră că ași fi putut eu să mă despart și să primesc a fi ales prin mijlocele acelora și ale administrațiunii? Acésta nici uă dată.

„Eu am căutat ca în tot-d'a-una guvernul partitei liberale să fie la adăpost și ferit de orice răspundere pentru alegeri. Acum acésta idee n'a mai existat. Administrațiunea cu poliția a lucrat pe față și a făcut presiuni ca în timpul cei mai nefastii...”

Uă voce. Nu este exact.

D. ministru de interne G. Chitu. Nu e adevă-

rat ceea-ce este scris acolo. Din 600 de alegători, am declarațiunea de mulțumire a 500 de alegători. Voiu cere anchetă care să constate lucrul, și sunt sigur că Adunarea va admite cererea mea.

Voc. Da, da.

D. M. Kogălniceanu. Eū am fost în luptă cu d. Grigorescu; dér sciū că de 40 de ani, ori când a fost de făcut un act mare, pentru viitorul țerei, noi cei de dincolo de Milcov, când veniam aci și ne întâlneam cu ómenii însemnați de aci în acest scop, găsim pe d. Grigorescu alături cu acei ómeni; și la bētrânețe nu 'i voiū arunca eū în față insulte: acel rol il las acelora ce m'aū insultat și pe mine.

Un alt mare apostol al libertății, fratele cel mai mare al democrației române, omul care a rămas mai consecuent de cât noi toți cu principiile de la 1848; el este modest nu 'și pune numele, nu se arată; însă 'l voiū spune eū, este Dim. Brătianu; el ȓice pe față ceea-ce crede. Étă ce ȓice el: „Astă-ȓi guvernul pare că nu are de cât nă singură gândire, aceea de a se menține prin ori-ce mijlōce la putere; cum și cu cine, este indiferent. Districtele sunt date în prada unor favoriți cari aū administrațiunea și comuna la dispozițiunea lor (*aplause*). Cumulul este în plină înflorire; posturile și lefile se grămădecc asupra ami-

cilor de la putere; intriga și înjosirea sunt calitățile de a isbuti...“ Nu citesc mai mult.

Éta administrațiunea de astă-dî; Éta ideile cari astă-dî conduc pe acei cărora le-am dat în mână destinele României, noi liberalii, noi mazaristii, după cinci ani de luptă. Spuneți d'ér decă astădî, ca și în 1876, nu sunt adevărate aceste cuvinte din pactul de la Mazar-Pașa? „Ministrul de interne și cu prefectii săi, în loc de a face administrațiune, fac politică, și nu reclamă de la subalterni de cât politică.“

Viū acum la învățămēt și la culte.

„Vom reclama, d'iceam noi în manifestul nostru, aplicarea legii în privirea răspândirei învățămētului gratuit și obligatoriu în tótă țera.“

D-lor, ați condamnat sufragiul universal de la 1864. Uă-dată cestiunea rurală resolvată, aveați dreptul să condamnați. D'ér mi se pare cum-că și în Constituantă s'a păstrat sufragiul universal, împărțit pe clase. Care era ideea muma care trebuia să vină să se pună alături cu cele-lalte idei mume, cu îndrituirea fie-cărui fiū al acestei țeri să aibă uă pușcă, să aibă pământ și să aibă vot? Era luminarea, era învățămētul primar și obligatoriu.

Francia, biruită la 1870, a dis: nu atât puscile cu ac, pe cât învățămētul obligatoriu, instrucțiunea

poporului german, ne-au biruit pe câmpurile de bătae.

La 1864, când s'a introdus sufragiul universal, s'a pus și principiul mântuitor pentru toate națiunile, și pentru cele mici mai mult de cât pentru cele mari; s'a pus învățământul obligatoriu, și s'a făcut din acesta un adevăr. S'a sporit prin grațiuine lefurile la îndouit, și ast-fel s'a dat corpului didactic avantaje ce nu s'a vădut mai în nici uă țără din lume, și acesta pentru ca să atragă în învățământul politic pe cei învățați spre a da lumina poporului.

D. G. Vernescu. S'a pus în lege și nimeni n'a dat nimic.

D. M. Kogălniceanu. Hei bine, am acusat pe conservatori că nu s'a ocupat cu instrucțiunea publică. Am avut curiozitatea să ved ce era în anul 1876, și ce este astă-zi în 1883. În anul 1876, erau 400 de învățători sătesci cu 600 lei; erau alți 1,600 cu uă léfă mai mică, în total erau în sate 2,000 de scóle...

Aud șoptindu-se că erau numai pe chârtie. Hei bine, la 1864,—și fac apel la onor. d. Chițu care cunosce lucrurile,—eu am vădut, când am vizitat Valachia mică, că mai în toate satele erau scóle de băeți îmbrăcați în zeghe, având înaintea lor învățători asemenea în zeghe îmbrăcați, cari învățau să scrie și să citescă. Acesta era rămășița acelor

scolii înființate în timpul Domniei lui Alexandru Ghica, de neuitatul întru fericire efor al scólelor, Poenaru. Toți acestia 'i-am vėdut sciind a citi și a scri. În Vlașca am vėdut sate întregi, generațiunii întregi din vremea aceea, când veniaũ se încarce cereale, și se duceaũ se se socotescã cu neguțătorul de ce-aũ încãrcat și ce-aũ descãrcat, cã fie-care scotea condeiuł și făcea socotela. V'am arėtat cã la 1876 aveam 2,000 de scóle. Țã ce avem în budgetul anului 1883: avem 1,040 scóle de gradul 1-iũ cãte 1,800 lei pe an ; alte 12 de clasa 3-a și a 4-a cãte 2,400 lei pe an ; mai avem încă 800 de gradul al duoi-lea cu 800 lei ; avem în fine, în anul mēntuirii 1883, 1,852 scóle, pe când în anul 1876 aveam 2,000 scóle (*întreruperi*).

Fac dér uã întrebare guvernului liberal : De șapte ani de când sunteți la putere, ce ați făcut cu învățãmēntul, într'ua țerã unde fie-care are dreptul de vot, unde, pot đice, învățãmēntul trebuie sė fie sufletul națiunii, cãci numai prin inteligență sė póte conduce națiunea?... (*întreruperi*).

D-lor, vin acum la învățãmēntul superior și secundar și vė fac uã întrebare : póte sė fie moravuri naționale, un simț național, póte sė fie un focular de inteligență național într'ua țerã unde nu este învățãmēnt superior ? Intr'ua țerã unde mai fie-care dintre d-vóstrã s'aũ dus sė 'și completeze

studiile, unii în Franca, alții în Germania, alții în Italia, alții în Grecia și alții chiar în Brașov și în Cernăuți? Și apoi ne mirăm că în mijlocul nostru există Turnul-Babilonului!

Toți ne iubim țera fără osebite, dér precum un copaciù se resimte de cultura ce i s'a dat în tinerețe de un grădinar, asemenea și noi ne resimțim de aceste deosebite educațiuni. Unii preconisăm sistemele, ideele germane; alții ideele franceze; și așa mai departe. Numai un ce ne adună: amorul pentru patrie, amor care 'l învățăm și în Germania, și în Franca, unde și unii și alții își iubesc patria. Dér decă nu ne vom uita de cât la durerea părintelui nevoit să își instrineze copilul la vârsta fragetă!... Ce-am făcut pentru ca să scăpăm țera de acéstă mare durere și mare rău?

La Cernăuți, în vechia provincie a Moldovei, ca avan-gardă a germanismului, s'a înființat universitatea Frantz-Iosef; acéstă universitate rivalisază cu cele mai învățate universități ale Germaniei. Și noi, cari trebuia la Iași, să facem Universitatea noastră ca avant-garda Româanismului, față cu germanismul, care voiesce să pună mâna pe Bucovina; față cu maghiarismul care voesce să pună mâna pe țările române de peste Carpați, noi lăsăm acea universitate să pice în ruină, nu 'l dăm mijloce, nu de viitor dér încă măcar de present. Țera

de cinci milioane locuitori, țera care a avut atâtea bunuri bisericesci, țera a cării religione, în Constituțiunea noastră, este declarată ca religione dominantă, religionea ortodoxă, țera trâmite preoții nostri la universitatea din Athena, saũ la universitatea din Cernăuți ! Și preoții, cari fac parte din societatea noastră civilă prin părinții lor, prin fii lor, prin frații lor, prin cumnații lor, n'aũ dreptate să strige și să ȃică : dați-ne lumină ca să vă lumina-m ? Ce reforme s'aũ făcut în cler, de noi, liberalii înaintați, de noi, liberalii progresiști ? Deschideți budgetul ministerului cultelor, și veți vedea acele multimi de monastiri cari n'aũ nici rațiune istorică de a fi, nici rațiune de comunitate, nici rațiune de orȃ-ce fel, monastiri cari sunt focarul ignoranței și al scandalului, cari revoltă nu numai de ortodoxi, dér pe fie-care om ? Întreb în special : Ce s'a făcut cu monastirile de călugărițe ? Ce s'a făcut cu legea care opresce monachismul înainte de 40 ani ? Ea se calcă în picioare în tóte ȃilele ; se iaũ fete tinere de 15 ani, ființe nevinovate, cari ar putea deveni bune soȃii, bune matróne folositoare țerei, și se călugăresc fără să scie. S'a întemplat chiar ȃilele acestea de s'aũ călugărit asemenea copile ; și cu tóte acestea, noi n'avem curagiul să venim cu cuțitul spre a tăia în acéstă pădure de abusuri, păstrând numai vre-ua trei-patru monastiri unde să se retragă la finitul vieții ómenii

sătuî de vieță activă, unde să mērgă acele femei bătrâne, cari au avut nenorociri; iar cele-l'alte monastiri să le dăm ori Statului, ori județelor, ori comunelor, ca se devină așeșămintē folositōre, fabricē, scōle, sau biserice de mir. Nimic nu s'a făcut, și pentru ce? Pentru că, — unde este Rosetti să mē sprijine? — avem în Senat opt prelați...

D. Gr. Vulturescu. D-ta care ai dat afară de la comună pe popi, voiesci să 'i dai afară și din Senat.

D. M. Kogălniceanu. Din contra, eu le-am dat drepturi prin legea de la 1864 (*sgomot*).

D. Gr. Vulturescu. Legea judițeană a d-tale 'i-a dat afară.

D. M. Kogălniceanu. Invéță onorabile, invéță; (*ilaritate*).

De ași diminéță am cunoscut cele de-aseară hotărîte, și de aceea am venit pregătit..... (*întreruperi, sgomot*).

V'ași ruga, d-lor, ca d-vōstră când veți vota proiectul de budget al ministerului cultelor, să ștergeți vre 100 monastiri mici. Nu ascultați prea mult influențele din Senat. Unde ești Ilariu, unde ești Veniamine Costache; unde ești Iacobe Putneanu, ca să spuneți prelaților de ași că, înainte de tōte, ei trebuie să dea lumină, să dea pildă de independentă și de caracter, lucru ce le lipsesce.

Acum, vă rog, se suspendați ședința puțin.

D. vice-președinte. Suspend ședința pe cinci minute.

La redeschiderea ședinței, d. I. *Agarici* ocupă fotoliul președinței.

D. I. *Câmpineanu*. D-le președinte, tocmai spre a nu enerva discuțiunea....

D. I. *Ionescu*. (de la Brad). Auți a enerva!... Ce va să ȳică acésta?... (*sgomot*).

D. I. *Câmpineanu*. D-le Ionescu, vė rog să mă lăsați a vorbi. Vė luați nisce privilegii în acésta Cameră, pe cari nu vi-le recunosc...

D. I. *Ionescu* (de la Brad). Ce va să ȳică a enerva? Auți! Auți! (*sgomot*).

D. I. *Câmpineanu*. D-le președinte, spre a se putea urma acésta discuțiune, și în vedere că de trei ȳile ține acésta discuțiune, fără a vorbi pînă acum de cât duoi oratori...

D. I. *Ionescu* (de la Brad). Póte să ție și 30 de ȳile (*sgomot*).

D. I. *Câmpineanu*. În vederea acestora și pentru a continua discuțiunea într'un mod mai neîntre-rup, eu ași ruga pe Adunare să bine-voiască a hotări ca ședința de astă-ȳi să continue și disérá, după uà suspensiune ce vom face la ora pránzului (*intreruperi*, *sgomot*).

D. I. *Ionescu* (de la Brad). Nu priimim să venim și séra. (*sgomot*).

D. *vice-președinte*. D-lor, ca să putem proceda într'un mod cerect, vė rog să ascultați ce ȳice

regulamentul. Onor. d. Câmpineanu a făcut uă cerere de a se prelungi ședința (*sgomot*).

D. G. Vernescu. Nu se pôte intrerupe oratorul sub acest pretext (*sgomot*).

D. N. Ionescu. Vă rog, d-le președinte, să faceți a se respecta tribuna și imunitățile tribunei.

D. vice-președinte. Dați-mi voe numai să vă citească regulamentul.

D. N. Ionescu. Nu se intrerupe nici uă-dată oratorul.

Uă voce. Așa a făcut și d. Lahovari alaltă-ieri d-lui Costinescu când citea raportul.

D. I. Câmpineanu. Mai înteu că eu am făcut apel chiar la d. Kogălniceanu.

D. G. Vernescu. Nu puteți intrerumpe pe orator.

D. vice-președinte. Vă rog, d-lor, să faceți linisce că să vă citească regulamentul, și să vedeți cum are să se aplice.

Iată ce ȝice art. 39 din regulament:

„Cestiunea prealabilă, adecă de se primesce sau nu proiectul in discuțiune, cestiunea de amânare, adică d'a se amâna discuțiunea pe altă ȝi hotărîtă sau nu, reclamațiunile la păzirea regulamentulului, acele de ordine de ȝi și de întietate, au tot-d'a-una precădere asupra cestiunii principale și suspendă discuțiunea, fără însă a intrerupe pe orator când vorbesce.“ (*aplause*).

Vedeți dér, că nu aveți dreptate să vă impacientați atât?

Prin urmare, îndată ce va sfârși d. Kogălniceanu, Camera va hotărî ordinea de zi. (aplause).

D. M. Kogălniceanu. D-lor, art. 3 din programa de la Mazar-Paşa, în puterea căreia noi am dărâmat partidul conservator și am adus la putere pe partitul liberal, dice aceste cuvinte:

„Indatoririle militare aũ devenit, mai ales pentru populațiunile rurale uã sarcină din cele mai apăsătoare. Legea milițiilor, aplicată în mod răuvoitor și părtinitor în unele părți ale țerei, reclamă imperios uã interpretațiune legislativă, în scop d'a ocroti pe cetățeni de prigoniri ce n'au intrat în vederile legislatorului. Posițiunea oficerilor are asemenea trebuință d'a fi asicurată în mod pozitiv în contra bunului plac al conducătorilor afacerilor militare. Vom stărui dér ca și armata să aibă justiție.“

În privința armatei, socotesc că nu este un om în această țeră, care se nu dorască dezvoltarea ei, care să nu'i dorască fericirea, care se nu'i dorască dreptatea care este sufletul disciplinei. Eũ, când vęd trecënd un regiment, mai că 'mã vine de și sunt bętrân, se fac ceea ce fac copii când aud musica, adecã s'alerg în întimpinarea sea; cu atât mai mult sunt mândru de acești oșteni, astă-dĩ când paspólele și gulerele lor nu mai sunt

văpsite cu kirmiz séu cu garanță, ci cu sângele dușmanilor nostri (*aplausa*).

În privința armatei, parlamentele, și conservatoare, și liberale, și guvernamentale, și oponente, sunt toți una ; și când ni se cere, dăm fără a ne uita măcar decă avem de unde da, și fără chiar a cerceta ce se face cu ceea ce dăm.

D-lor, în programa de la Mazar-Pașa, am ținut un cuvânt mare, că pozițiunea ofițerilor are trebuință să fie asigurată și că armata trebuie să aibă justiție. Pozițiune asigurată, justiție, etă ce am înțeles să dăm armatei. N'am înțeles să vârim în armată politica, n'am înțeles ca armata, sau parte din armată, să facă politică. Politica ei este de a apăra la frontieră onórea țerei, drepturile ei și integritatea teritorului României.

Așa fiind, îmi permit cu tot respectul se facă întrebare d-lui prim-ministru : Ce cauți la rebel onorabile d-le Ioan Brătianu ? Ai fost în tinerețe un sub-locotenent, praporcic, cum se țindea în vremea aceea. Și eu două-deci de ani am purtat uniforma, am fost polcovnic, colonel cum se țindea astă-zi (*ilaritate*). Hei, d-lor, m'ași mira de mine, m'ași condamna pe mine, vechiul colonel, ca eu astă-zi să mă gădesc, fostul polcovnic de miliții, se mă gădesc în capul armatei române, care astă-zi, și cu bravura, și cu inteligența, și cu capacitatea sa, póte se stea alături cu fie-care

armată europeană. Și de aceea, vechiul polcovnic întreabă pe vechiul praporcic: ce cauți în 'capul armatei? (*mare ilaritate, applause*).

D. G. *Vulturescu*. Când erai la minister tot d. Brătianu era la resbel, de ce nu 'l întrebați atunci.

D. M. *Kogălniceanu*. Când eram la minister, la ministerul de resbel era d. general Cernat.

D. A. *Stolojanu*. Ba nu? Era d. Ioan Brătianu în timpul resbelului.

D. M. *Kogălniceanu*. Atunci, adevărații militari erau pe câmpul de resbel, și la ministerul de resbel putea să fie și un civil, caci nu avea altă misiune de cât de a da proviant și material (*rîsete*). Și eu știu a rîde și a vorbi nu numai, dér știu și a rîde și de multe ori a și ofta.

O voce. Dupe ce oftezi?

D. M. *Kogălniceanu*. D-lor, cea d'înteu trebuintă într'ua armată, pe cât știu despre cele militare, este ca soldatul să aibă încredere în șeful său; și încrederea în șeful său nu se dobândește de cât când este vorba de uă lungă cunoscință între șef și soldat; și acesta de la ministrul de resbel, de la general, și pină la cel de pe urmă sub-locotenent. Cum dér, d-lor, în tótă armata, între toți generalii, din cari unii pörtă uniforma stropită în sânge, cum nu s'a găsit, cum nu se găsește un ministru militar?

Dér se lăsăm la uă parte acesta, și să venim

la alt-ceva. Am is că cea d'ntiu condiiune de a avea ua bună armată i în timp de pace i în timp de resbel, este ca soldatul se cunoca pe eful seu; i ca să 'l cunoca, trebuie ca multă vreme soldaii să aibă acelaa ef. Schimbările dese ale colonelilor, ale comandanilor de batalióne, pna i ale comandanilor de companii, sunt fatale disciplinii i organisrii unei armate. Fac apel în privina acsta la toi acei din acsta Camera cari au purtat uniforma.

Aa fiind, ne-am plns noi la Mazar-Paa, de nestatornicirea sortii oficerilor, i am cerut asigurarea poziiunii lor. Hei bine, este ai pozițiunea oficerilor asigurată? Eu nu viu să întru în amănunțimi; m'am orit se nu pronun nii un nume; dér banca ministerială me va nelege.

Într'un județ există un oficer superior, care în Bulgaria a avut duoi cai ucii sub densul, care a fost trecut în ordinul de i dat pe armată a duoa i după bătălie; chiar dumanii i iceau: bun oficer, viteaz comandant. Hei bine, acest oficer a avut nenorocirea în ultimile alegeri de a votat pentru frate-seu, i pentru acsta a fost luat i stremutat în mijlocul iernei peste epte judee... (ntreruperi).

Un altul, un colonel favorit al ilei, nu numai că face politică, dér este eful propagandei i a

mişcării electorale, este șef de partid, și acesta cu știința ministrului.

O voce. A avut și el vre un cal ucis ?

D. *M. Kogălniceanu.* Nu contest nici unui oficer curagiul său.

D. *A. Stolojan.* Este decorat cu legiunea de onoare.

D. *M. Kogălniceanu.* Ați vădut că eu nu am spus nici un nume, și cu toate acestea onor. d. Stolojan vi l'a spus.

D. *vice-președinte.* D-lor, lăsați la uă parte numele de persoane.

D. *M. Kogălniceanu.* Un alt ofițier a fost atât de favorizat în cât, pentru ca să i se pótă găsi un loc în București, a trebuit să se strămute alți cinci ofițeri din posturile lor, și acestia au trebuit să se împrăștie pînă și prin Dobrogea. Așa ore noi mazaristi, așa noi liberali am înțeles să asigurăm pozițiunea ofițierului ?

Așa 'i încuragiam pentru viitor ? Așa 'i răsplătim pentru trecut ?

Constituțiunea autorisă ca coloneli car i au trei ani, sau generali, să pótă fi membrii ai corpului matur. Este drept acesta, și n'am nimic de dis. Dér când această excepțiune devine regulă, când toți șefii de divisiune și toți șefii de regimente vin și forméză majoritatea Senatului, vă întreb : atunci ce se face cu divisiunile ? ce se face cu

regimentele, când mai ales la noi sesiunea durează 4—5 și pînă la 6 luni?

Maî este încă ceva. Când un judecător nu are voia să se alégă în circumscripțiunea lui, se cuvine óre ca ministrul să permită unuî general ca să'și pună candidatura în centrul divisiunei lui? Nu.

Uă voce. Legea nu oprește acésta.

D. *M. Kogălniceanu.* Când nu este ales de opozițiune atunci nu este oprit de lege; dér când este ales din opozițiune, atunci tot așa este?

D. *Gr. Vulturescu.* Dér d. general Manu, unde s'a ales? (sgomot). Apoi Roznovanu?

Voci. Roznovanu nu este în activitate. (sgomot).

D. *M. Kogălniceanu.* Dér care este consecuența? M'am hotărît să nu pronunț nume proprii; și de aceea ȃic ca într'un centru de divisiune sau mai bine să ȃic, într'un regiment: étă ce se face:

Cu punerea în lucrare a legii serviciului obligatoriu, negreșit nu este un cetățean care astă-ȃi să nu aibă un fiu, un nepot, un cumnat sau un frate în armată, fie ca voluntar, fie ca înrolat. Când un copil se suie într'un copaciú și prinde un puiú de vrabie, vedem îndată pe muma și pe tatăl sburând prin prejurul copilului, și expunédu'și chiar vieța în speranța de a'și putea dobândi puiul.

Décă amorul patern este așa de viu chiar la nisce păsăruici, cu atât mai mult acest sentiment trebuie să fie desvoltat la ființele cuvântátóre!

Hei bine, credeți că și aci nu s'a găsit un mijloc de a lega pe părinte de acela care poate dispune de timpul, de libertatea, de disciplină, de orî și ce?.....

D. *Gr. Vulturescu*. Legea așa e.

D. *M. Kogălniceanu*. Da, legea așa este. — Dér când generalul de divisiune trimite de spune voluntarului, că de nu veî vota tu și ai tîi pentru mine, te voiî trimite în Dobrogea, tot așa ȕice legea?

Da óre este în lege, când la duoî conservatori, cariî aî copiiî în armată, li se ȕice: băietîi d-vós-tre, nu vor fi înaintaȕi, saî îi voiî trimite din Bucuresciî în cutare loc, decă nu veȕi vota pentru mine!

D. *Gr. Vulturescu*. Nu înaitéză ministerul: este un consiliî.

D. *M. Kogălniceanu*. Suntem aci sê facem dialoguri? Apoi unde mergem cu acêsta? Vê rog, d-le președinte, sê faceȕi a nu mai fi intrerupt.

D. *vice-președinte*. Vê rog și pe d-vóstră a nu vê adresa la deputat, ci vorbiȕi Camereî.

D. *M. Kogălniceanu*. Eî? M'am adresat la un deputat? Mê puiî sub protecȕiunea d-vóstre.

D. *vice-președinte*. Aveȕi protecȕiunea Camereî.

D. *M. Kogălniceanu*. Eî vê fac uă întrebare? Înȕeleg că prin excepȕiune un Manteufel, un Moltke, sê figurese într'un corp politic; când vorbesce

Moltke tot Parlamentul german îl ascultă, căci el reprezintă două provincii luate și Germania unită.

Înțeleg în Franța să vie un Mac-Mahon, un Canrobert seú un Billot. Înțeleg și în Corpurile noastre legiuitoare, să figureze una sau două din ilustrațiunile noastre militare. Dér este a pregăti, a asigura funcționarea parlamentarismului și a libertăților constituționale, când vedeți în Senat că figurează atâți coloneli și generali?

Unde ești Rosetti, să te puî alături cu mine!
(*aplause*).

Viú, d-lor, la finanțe.

D-lor, ar fi a tăgădai lumina adevărului, ar fi a dice că acum este nópte și nu este ziua, decă eú ași veni astă-zi și ași dice, că starea financiară nu este bună și înflorită.

La vârsta mea, sunt dator tocmai, fiind că fac un requisitoriú, să fiú drept, să fiú nepărtinitor. Să intru în amănunțimi cum a intrat d. I. Ionescu, să critic sistema? Vă mărturisesc că în știința financiară sunt cu desăvârșire agramatos. Mă uit la rezultat, și ved că finanțele sunt în bună stare. Dér óre copaciul financiar... (*întreruperi*)

Uă voce. Politică bună, finanțe bune.

D. M. *Kogălniceanu.* Nu mă siliți să critic. Dér óre la rědăcina acestui copaciú bogat ce se numesce tesaurul public, nu este nici un verme care róde? Óre nu este agiotagiul? Óre nu este bursa? Óre

nu este chârția? Înțeleg statele bătrâne cari s'aũ găsit cu aceste rele și de cari voesc să se scape și nu pot; dér nu înțeleg bursa patentată, bursa privilegiată, jocul, agiotagiul cari aũ făcut să cadă multe consciințe.

D. *ministru de externe*. Chârția este făcută sub ministerulul Brătianu, când erați și d-vóstră în minister.

D. *M. Kogălniceanu*. De ce mă întrerupeți, când nu voesc să critic?

D. *ministru de externe*. Pentru că de ieri și pînă acum faceți un rechisitoriũ.

D. *M. Kogălniceanu*. Nu cum-va onor. d. Sturza voesc să'mi pue și mie în cap un ișlic?

D. *ministru de externe*. Da! un ișlic fórtē mare și muced.

D. *M. Kogălniceanu*. E! d-le ministru, nu voesc să fac personalități, dér ași putea să'ți vorbesc eũ de mucegaiũ.

D. *ministru de externe*. Noē ne miróse fórtē mult mucegaiul.

D. *M. Kogălniceanu*. Acēsta o las pe séma d-vóstre.

Dar acum, d-le președinte, uă cestiune de constituționalitate. Ce trebuie să credem noi de un ministru care asmuță personalitățile și întărită majoritățile?

D. *vice-președinte*. Bine-voiți a continua, d-le Kogălnicene, căci Camera vă ascultă.

D. *M. Kogălniceanu*. Am iscălit și eu ca ministru biletele hipotecare...

Voci. Așa!

D. *ministru de externe*. Dér le-ai și votat.

D. *M. Kogălniceanu*. Când spun că le-am iscălit este că am făcut mai mult de cât de a le vota.

D. *Al. Lahovari*. Dér după lege trebuiaă retrase pînă acum.

D. *M. Kogălniceanu*. Da, am iscălit biletele ipotecare; dér eu n'am făcut conversiunea și cealaltă chîrtie. Și apoi eu numai am iscălit, fără să am competența de ceea-ce făceam, fiind că cum v'am declarat nu mă pricep în materie. Și fac apel la lealitatea d-lui prim-ministru să spună, decă atunci când a venit răscumpărarea drumului de fer, n'am ȝis d-lui ministru, ca și în cestiunea biletelor, că eu nu mă înțeleg în cestiune de răscumpărare de drum de fer; însă unde va iscăli d-sa, iscălesc și eu; și așa am făcut în totă vremea.

Voci. Bine ai făcut.

D. *M. Kogălniceanu*. De ce nu mă lăsați dér în pace să urmez, de ce mă întăritați? Căci am și eu drepturi ca deputat și ca mazarist, care v'a adus acolo unde sunteți, să vorbesc.

D. *ministru de externe*. Noi vă lăsăm, dar pro-

testăm în contra acuşaţiunilor nedrepte şi nedemne ce ni le aduceţi.

D. M. Kogălniceanu. D-le preşedinte, protestez în contra cuvântului de nedemn şi 'l întorc aceluia care 'l a şis (*sgomot*). Şi apoi vă întreb: este tribuna acésta liberă? De ce nu respectaţi libertatea tribunei? Ori voiţi să vă aduc aminte, că în timpul lui Catargiu tribuna era mai liberă de cât astă-zi? (*sgomot*).

D-lor, v'am vorbit de drumurile de fer, şi voesc aci să luaţi bine séma pentru ce am făcut atâtea sacrificii pentru rescumpărarea drumurilor de fer: le-am făcut ca să scăpăm de uă ingerinţă şi de uă presiune pentru vremuri grele.

Am făcut învoiele; am fost siliţi să dăm châr-tie, căci trebuia să dăm orî bani, orî châr-tie co-respundătoare. Dér 'mî permit uă singură întrebare, asupra căreia chiăm tótă atenţiunea bine-voitoare a d-vóstră: bine este, prudent este ca tóte împrumuturile ce le facem, să le facem acolo unde într'un moment de pericol să ne ţie de gât cu împrumuturile; şi să ni se pótă întâmpla aceea-ce nu uă dată am întâmpinat pînă când am făcut rescumpărarea drumurilor de fer? Acésta este uă întrebare care o supun respectuos la meditarea guvernului şi a fie-căruia din d-vóstră.

D. A. Stolojan. Să le facem la Petersburg (*aplause*).

D. *Al. Lahovari*. Este un sistem întreg de intreruperi.

D. *M. Kogălniceanu*. Îl cunosceam de astă-dîi diminéța; sciam că regisorul a împărțit rolurile.

Voiu veni acum la lucrările publice. Și aci vă declar că nu am de cât se adresez felicitările mele ministerului pentru marea desvoltare ce a dat lucrărilor publice; dér fac uă întrebare: bine este, folositor este, ca noi să concentrăm în mâna ministerului tot ce se mișcă, tot ce se agită în acéști tără?

D. *Gr. Vulturescu*. Ba se le dăm și pe la antreprenori (*ilaritate*).

D. *M. Kogălniceanu*. Cu tot respectul ce datoresc majorității și d-v., vă rog să rugați pe d. Vulturescu se continéască de a'mi adresa insulte (*sgomot*).

D. *Gr. Vulturescu*. Asta e părerea mea personală, nu v'am insultat.

D. *vice-președinte*. D-le Kogălnicene, d. Vulturescu nu v'a insultat (*sgomot, intreruperi*). Dér vedeți că Adunarea este obosită.

D. *M. Kogălniceanu*. Îmi permiteți un moment, d-le președinte, să mă cobor de la acéști tribună și să fac apel la nepărtinirea d-lui Agarici, deputatul, în contra vice-președintelui Agarici?

D. *vice-președinte*. Nu primesc acuzarea ce 'mi faceți că părtinesc pe cine-va aci. Adunarea să

judece ; și decă crede că eü pãrtinesc pe cine-va sunt gatã a pãrãsi acest fotoliü. Dér ce sunt eü vinovat decã adunarea este impațientã ?

D. *M. Kogãlniceanu*. Nu priimesc sã'mi spuneți sã tac pentru cã d-v. sunteți obosit ; decã d. Agariçi este ostenit, sunt patru vice-presedinți în Camera. D-sa n'are de cât sã dea locul altuia. Decã eü nu am talentul altora, și nu pot sã țin Camera sub farmecul cuvintelor mele, nu este vina mea ; nimeni însã nu mã póte sili de a pãrãsi acãstã tribunã, mãi 'nainte de a spune tot ce mã cred dator a spune ca reprezentant al țerei.

D. *vice-președinte*. Nu am đis cã eü sunt obosit, dér cã Adunarea e impațientã.

D. *M. Kogãlniceanu*. Credeți d-v. cã este bine ca într'ua țerà unde funcționarismul înflorește atãt de mult, cã este bine când scim câți funcționari avem noi, sã sporim încã numãrul lor cu miile ? Întrebarea 'și are rãspunsul sãu în ua țerà, de care cãutãm neconținut sã ne apropiãm, în Belgia. Și în Belgia sunt cãi ferate de Stat, dér nu se esploateazã de Stat. S'a đis adineaori cuvântul de antreprenori. Antreprenoriü nu aü sã fie de sigur din opozițiune. Nu uitați cã în timpul conservatorilor, la regia tutunurilor, când ea era ua întreprindere particularã, s'aü agonisit mulți liberali. Eü sunt pentru darea în întreprindere a instituțiunilor mari de venit ale Statului, mãi ales fiind-cã

cu chipul acesta s'ar contribui la descentralizare. Nu socotesc că fac uă eresiă susținând acésta.

D. *ministru de externe*. Mare eresiă economică și financiară.

D. *M. Kogălniceanu*. Mă adresez la ministrul de lucrări publice din Belgia să răspundă d-lui ministru de externe al nostru. Eū cred că Belgia va fi avēnd și ea ómenī competenți, cari se judice decă este bine séū rēū ca exploatarea căilor ferate să se facă de Stat.

Vin la justițiă.

Uă situațiune cu totul personală, cu totul de delicatēă imī impune datoria să nu đice nici un cuvēnt ministrului de justiție. Voiū đice numai ceea-ce điceam și la 1876: „Magistratura lipsită de orī-ce independință în indeplinirea misiunei séle; personalul ei lipsit de orī-ce garanție, este redus la rolul de simpli funcționari; în deosebī justiția pusă în atârnairea administrațiunii, a conținut de a mai fi uă a treia putere în Stat. Vom stărui cu neadormire ca uă independință salutarie să fie acordată justiției, ca dēnsa să fie rēdicată la înălțimea misiunii séle, la gradul de putere care 'i este garantată de Constituțiune și cerută de interesul cetățenesc.“

Nu voiū spune, d-lor, din experiența mea proprie, dér fac un apel la mai mulți deputați din opozițiune, ca să vină să afirme, decă nu sunt județe

unde chiar astă-đi magistratura este pusă la dispozițiunea prefectilor. Mă voiü adresa la ómenii de drept, chiar la advocații inteligenți și neatârnați din majoritate, să vină ei să afirme în cugetul lor, decă de la 1876 magistratura a făcut un progres în independința sa? (*întreruperi*).

Nomina odiosa sunt. Dér susțin că în acéstă Cameră sunt advocații din majoritate cari aü tótă stima și a majorității și a opozițiunii, cari aü făcut comparațiunea între magistratura de acum șése ani și între cea de astă-đi (*sgomot*); susțin și afirm: deputații din majoritate cari fac podóba majorității afirmă acésta.

D. *președinte al consiliului.* Póte într'un moment de supărare aü făcut acésta.

D. *M. Kogălniceanu.* Vin acum la România de peste Dunăre, vin la Dobrogea.

D-lor, din resbelul ce am făcut, din multele sacrificii ce am făcut, am ramas câștigați cu Dobrogea, cu vechia provincie a lui Mircea-cel-Bětrân și a lui Ștefan-cel-Mare. Dobrogea ne dă marea, plămânul trebuincios orii-cării națiunii. Trebuie cu toții, fără deosibire, să ne punem a face din Dobrogea un model de administrațiune și de bună stare, ca să dovedim că populațiunile latine de la gurile Dunărei aü și geniul de a civilisa uă țeră străină, și se figureze mai sus și de cât Serbia, și de cât Bulgaria, și de cât Muntenegru. De patru ani s'aü

făcut experimentele cele mai nenorocite asupra acestei provincii. Ómenii fără cea mai mică cunoscință de împregiurări, au venit și au experimentat în Dobrogea toate teoriile și toate visurile lor. S'a făcut uă lege organică care puneă bazele împroprietării; tot în legea aceea se dicea, cum că după ce se vor împroprietări locuitorii și vor prinde gustul proprietății occidentale, proprietății absolute, proprietății românesce, vor fi chiămați să vină să apere acel pământ, aceea proprietate. S'a infățișat proiectul de lege pentru proprietate și în zadar au strigat mulți, și 'mă-am permis și eu să strig, că combinațiunea era rea și prețurile mari; n'am fost ascultați. Și cel puțin, decât aceea lege s'ar fi aplicat; dér pînă ați încă ea nu se aplică. În mijlocul acestei confuziuni care aduce emigrarea populațiunii musulmane, s'a venit și cu legea de recrutare. Mă veți întreba decât eu priimesc ca numai tinerimea românescă să mîergă la óste, pe când cetățenii dobrogeni să nu mîergă? Ferescă Dumneđeú! Dér nu de ați am spus, că trebuie să ne folosim de acei de ce mii turci, soldați, cari au făcut campania din urmă, cari erau deprinși cu armele și cu disciplina, să'i luăm și să formăm mai întâi duoé, trei companii model. Vîdînd populațiunile cele-alte, și mai ales tătarii, că ei sunt bine tratați, că religiunea lor, că moravurile și deprinderile lor sunt respectate, ar fi fost lucrul

cel mai ușor ca să întindem înarmarea pe întreaga țară. Nu s'a făcut însă așa ; și astă-dî se întîmplă că în mijlocul chaosului și neîncrederii și fricei ce are populațiunea tătară, nedepinsă cu armele, li se aplică două legi : legea împroprietăririi fără basă, fără cumpăneală, și legea recrutațiunii. Veți dice éráși că exagerez, că sunt pesimist. Spre a vă dovedi că am dreptate, nu voiŭ lua isvóre de aiurea ; voiŭ citi numai ceia-ce dice onor. raportor al comisiunii budgetare dice :

„A doua causă de sporuri mult mai puțin temeinică ; s'a trecut 1,000,000 de la răscumpărarea dijmei locuitorilor din Dobrogea, după art. 12 din legea de la 26 Martie 1882. Pe de altă parte s'a scădut întreg venitul de 900,000 lei de la pășunatul vitelor în Dobrogea.

„Negreșit că decă rescumpărarea dijmei s'ar plăti de locuitori, venitul de 1,000,000 ar fi nu numai acoperit, dér încă cu mult întrecut. Din nenorocire nu se plătesce, și locuitorii declară că nu sunt în stare s'o plătescă.

„Nu e locul în acest raport a analiza cuvintele pentru care rescumpărarea dijmei nu se plătesce ; este destul să constatăm faptul, pentru a arăta că decă se va urma starea actuală de lucruri, și decă nu se vor lua nooi dispozițiuni legislative și administrative, cari să facă posibilă regularea definitivă și reală a proprietății din Dobrogea, ve-

nitul de 1,000,000 trecut în budget va rămânea uă cifră fictivă.

„S'a trecut asemenea un venit de 500,000 lei de la pământurile rămase proprietatea Statului în Dobrogea, după art. 16 al legii citată mai sus.

„Ce măsuri s'aŭ luat pentru a face ca acele pământuri să producă un venit de 500,000 lei în anul 1883?

„Acastă întrebare așteptă încă răspuns.

„Este adevărat că numai din pășunatul pe acele pământuri s'ar putea retrage cea mai mare parte din suma de 500,000 lei; pînă acum însă nu s'aŭ luat măsurile cari să asigure un venit serios din acest pășunat.

„In scurt, mai totul este de organizat în ceea ce privesce exploatarea proprietăților Statului din Dobrogea; lucrul e cu atât mai anevoie, cu cât lipsesc și brațele, lipsesc și vitele, lipsesc și capitalele ce ar fi necesarie pentru a stabili uă agricultură regulată și însemnată.

„In condițiunile în cari se face astă-dî agricultura în Dobrogea, din cauza rarității muncitorilor și a vitelor de jug, pogonul cultivat revine atât de scump, în cât de și chiria pământului nu însemneză nimic, este foarte anevoie să se găsească arendași cari să risce capitalurile lor spre a întreprinde exploatarea pământurilor Statului. Nu este nici un proprietar în Dobrogea, mic sau

mare, care n'ar da pământul său în arendă, cu singura condițiune ca arendașul să plătească către Stat rescumpărarea dijmei; și nici așa nu se găsesc arendași.“

Ați audīt d-vóstră? Uă țéră unde proprietarii sunt bucuroși să 'și dea moșia în arendă numai cu condițiune ca se plătească nu rata, ci dijma către Stat; și încă nu se găsesc arendași. Acésta nu o cunosceam de cât în Bucovina pe la 1848, unde țéraniī daū tot pământul, ca să li se plătească impositul funciar pe un an către Stat. Éta sórta Dobrogei sub administrațiunea românescă. Acésta este đis și arėtat de raportorul majoritățēi, d. Costinescu, care adaoge:

„Numai uă colonisare sistematică și întinsă, protegiată în tóte modurile de Stat și compusă de români saū de elemente asimilabile cu românii, ar putea scóte Dobrogea din părăgenirea în care se află în cea mai mare parte.“

De aceea ați priimit așa de bine pe Bănățeni și 'i-ați ajutat în tot felul (*întreruperi*).

Vē rog dér fórtē mult să nu deschideți credite pe resursele ce are să vē dea Dobrogea în anul mēntuirei 1883.

Acum, d-le președinte, bine-voiți a'mi da cincī minute de odihnă.

D. *vice-președinte*. Nu pot de cât să consult Adu-narea.

D. *Gr. Vulturescu*. Nu se p $\acute{o}$ te, s $\acute{e}$ termine u $\acute{a}$ -dat $\acute{a}$; vorbesce de dou $\acute{e}$ $\acute{d}$ ile (*sgomot*).

D. *Al. Lahovari*. Nu se p $\acute{o}$ te s $\acute{e}$ nu suspenda $\acute{t}$ i $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ a cinci minute c $\acute{a}$ nd cere oratorul. Ac $\acute{e}$ sta este u $\acute{a}$ cestiune de umanitate, de bun $\acute{a}$ cuviin $\acute{t}$ a.

D. *N. Fleva*. D-le pre $\acute{s}$ edinte, sunt cinci ore, adec $\acute{a}$ ora regulamentar $\acute{a}$ c $\acute{a}$ nd trebuie s $\acute{e}$ se ridice $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ a; prin urmare, v $\acute{e}$ rog s $\acute{e}$ consulta $\acute{t}$ i Adunarea d $\acute{e}$ c $\acute{a}$ voesce s $\acute{e}$ prelunge $\acute{s}$ c $\acute{a}$ $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ a pin $\acute{a}$ la 12 ore (*întreruperi*).

Noi suntem dispu $\acute{s}$ i s $\acute{e}$ ascult $\acute{a}$ m pe d. Kog $\acute{a}$ lniceanu, $\acute{a}$ ns $\acute{a}$ voim s $\acute{e}$ ne facem $\acute{s}$ i datoria c $\acute{a}$ tre t $\acute{e}$ r $\acute{a}$.

D. *vice-pre $\acute{s}$ edinte*. D-lor, s $\acute{e}$ 'm $\acute{i}$ da $\acute{t}$ i voe s $\acute{e}$ v $\acute{e}$ citesc art. 22 din regulament care $\acute{d}$ ice:

„ $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ ele se curm $\acute{a}$ la 5 ore, afar $\acute{a}$ c $\acute{a}$ nd $\frac{1}{3}$ din membrii present $\acute{i}$ ai Adun $\acute{a}$ r $\acute{i}$ i vor cere prelungirea $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ ei.“

D. *G. Vernescu*. Va s $\acute{e}$ $\acute{d}$ ic $\acute{a}$ nu pute $\acute{t}$ i s $\acute{e}$ $\acute{a}$ ntre-rup $\acute{e}$ $\acute{t}$ i pe orator, c $\acute{i}$ numai s $\acute{e}$ suspende $\acute{t}$ i $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ a dup $\acute{a}$ cererea d-s $\acute{e}$ le.

D. *vice-pre $\acute{s}$ edinte*. Prin urmare, fiind 5 ore, consult Camera d $\acute{e}$ c $\acute{a}$ prelungesce $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ a (*sgomot*).

Voci. Cu bile (*sgomot*).

Voci. Nu sunt 15 cari cer votul cu bile (*sgomot*).

D. *vice-pre $\acute{s}$ edinte*. De $\acute{o}$ re ce nu sunt de c $\acute{a}$ t 13 cari cer votul cu bile, consult Adunarea a se pronun $\acute{t}$ a prin sculare $\acute{s}$ i $\acute{s}$ edere asupra prelungir $\acute{i}$ $\acute{s}$ edin $\acute{t}$ ei.

— Adunarea încuviințează a se prelungi ședința pînă la meșul nopții.

— După uă suspensiune de cincî minute, ședința se redeschide sub președința d-luî *vice-președinte I. Agarici*.

D. M. *Kogălniceanu*. D-lor deputați, după ce programul de la Mazar-pașa, și în parentesă am onórea a vă declara că originalul este scris de mine și se află la mine, înzestrat cu iscăliturile onor. persóne carî astă-đi sunt chiămate saũ aũ fost chiămate ca s' l realizeze; după ce acest program vorbesce de reducerea cheltuelilor Statuluî, maî adaogă aceste cuvinte: „reducerea de cheltueli și pe un picior maî mare trebuie a fi operată în budgetele județene și comunale, carî, de și în mod indirect, nu sunt în mare parte de cât uă continuațiune a budgetuluî Statuluî. In adevăr, resursele principale ale județelor și comunelor sunt astă-đi absorbite prin cheltueli ce nu sunt de loc pentru trebuințele lor proprii, și în definitiv îndes-tuléză tot cheltueli aparținênd guvernuluî central.“

D-lor, fac apel la d-vóstră, care maî ales ședeți prin județe, s' bine-voiți a 'mî spune, decă s'a făcut cea maî mică reducțiune în budgetele comunelor și maî ales ale județelor? Și decă s'ar găsi unii carî ar contesta séu ar răspunde într'un chip negativ la întrebarea mea, le-ași cita multele interpelări făcute de deputații din majoritate com-

bătând înînderea cheltuelilor cari se impun județelor ; de exemplu d. Mărgăritescu care a cerut ca casarma de la Brăila să se facă pe comptul Statului, și alții. Vă mai întreb încă dacă paza granițelor țerei pôte să fie uă cheltuială care se aparție județelor ; dacă păzirea integrității țerei nu se cuvine să se facă de către Stat ? Luați bugetele publice și veți vedea că contribuabili astă-zi plătesc trei bugete în realitate. M'am silit cât am fost la putere să adun sciințe și să public uă colecțiune destinată a fi supusă onor. Parlament, spre a vedea la câte milioane se sue bugetele județelor, la câte milioane se sue bugetele comunelor ; și sunt sigur că v'ați fi speriat ; și aci ați fi găsit cauza pentru care țeranii noștri, nu numai că nu pot să facă economii, se puie și ei un ban la uă parte, dar sunt siliți să și robescă munca pe anii viitori.

Hei bine, d-lor, nu merită acéstă cestiune uă mare atențiune din partea onor. Parlament și a guvernului ? Sórta țeranului, temelia casei, nu merită să o avem în vedere mai înainte de tóte, chiar de cât reforma constituțională, ca să rēdicăm uă dată țeranul din starea de miserie în care se află ? Apoi vedeți că dacă populațiunea orașelor noastre sporesce, acésta este prin emigrarea străinilor cari vin în țeră, Greci, Bulgari, Evrei ; dér elementul românesc, și mai ales la țeră, nu spo-

resce, pentru că tot ce am făcut pentru dînsul, am făcut pe hîrtie. Întrebați d-vóstră decă serviciul igienic, decă asistența medicală este alt-ceva pentru țeranî de cât un lucru scris pe hîrtie. Eú cunosc aceste casurî, d-lor, și fie-care din d-vóstră le cunósce; și decă nu sunteți pîrtinitori guvernamentali, veți mărturisi în fundul consciinței d-vóstre că mai nimic nu s'a făcut pentru țeranî, mai ales lucrurî carî se le redice buna stare materială și morală, carî se'î facă cetățenî independinți, ca să dică și ei uă dată ceea-ce este scris pe devisa țereî: „Dreptul meú“; țeranul pîna în diua de astă-di nu scie ce va se dică acest mare cuvênt.

D-lor, orî-cât veți dice, cum ați dis, că voesc uă nuoă lege rurală, că visez întăritarea țeranilor, nu este așa, nu voesc nimic din acestea; eú sunt om de ordine, nu voesc nici uă reformă în cestiunea proprietății; proprietatea este sfîntă și pentru unii și pentru alții; nu visez nici uă schimbare. Dér visez îmbunătățirea sórtei țeranilor materială și morală, căci astă-di el este victima administrațiunii, fiind-că nu se ocupă nici uă administrațiune de dînsul. De la prefect pîna la primar, singura preocupare a administrațiunii este de a face din sâtenî uă machină de alegerî în mîna așa diselor comitete naționale; cu ochii mei am vêdut liste cum se se facă alegerile politice; cu ochii mei am vêdut liste cum se se facă alegerile con-

silielor județiane și comunale; am vădut asemenea liste trâmise sub-prefecților, și de sub-prefecți primarilor, dîcînd : primarule, în comuna ta ai să alegi pe cutare și pe cutare.

D. *președinte al consiliului*. Ce? Tot se mai face acésta?

D. *Gr. Vulturescu*. Cu acésta d-ta faci istoricul administrațiunii d-tale.

D. *M. Kogălniceanu*. Hei bine, d-lor, pe câtă vreme vor fi acestea, credeți d-vóstră?... (*înteruperi*).

D. *Gr. Vulturescu*. Faceți istoricul administrațiunii d-vóstre?... (*înteruperi*).

D. *M. Kogălniceanu*. D-le președinte, nici vërsta, nici serviciile bune séu rele, multe séu puține, cari le-am făcut în acéstă țără, nu'mi permit să staü în dialog cu d. Vulturescu; rugați'l d-vóstră să'mi dea pace!

D. *vice-președinte*. Vě rog, d-le Vulturescu, lăsați oratorul să urmeze.

D. *M. Kogălniceanu*. Când vin, d-lor, să vorbesc despre starea țéranului, cestiunea este atât de gravă, în cât nu vin să o imput cutărui sau cutărui ministru, ci vin să o imput acestei bóle mari pe care o avem noi cu toți, — guvern, neguvern, fie chiar opozițiunea — cari pretindem că suntem clasele inteligente. Hei bine, d-lor, noi cari pretindem că vrem să chiámăm țéranul la viéta po-

litică, nu voim să'l punem în pozițiune să aibă și el uă vieță politică, nu voim să'î ridicăm moralul, să'l scăpăm de ignoranță, de sărăcie și înșelare; toți, fără deosebire, nu voim acésta; nu este unul care să nu voescă mai mult séu mai puțin acest lucru. Vedeți, d-lor ministrii actuali, că vă fac pozițiunea foarte favorabilă; cred dér că acest lucru merită luarea aminte a unui parlament desbrăcat de pasiuni și de spirit de partid.

Vin acum, d-lor, la plaga cea mai mare, la bóla teribilă care, decă nu o veți vindeca, orî câte legi veți face, nu o să aibă alt efect de cât să ne conducă la cesarism, și la cesarismul brutal, fățarnic și coruptor.

Étă, d-lor, cum am terminat noi programul de la Mazar-pașa :

„Centralisațiunea de mai sus, a avut de efect fatal, că ađi interesele economice, materiale și morale ale tuturilor claselor societății sunt în atârnamarea guvernului. Activitatea cetățenilor, forțele și inteligența țerei, și chiar ale individului, sunt restrânse într'un cerc de fer, și puterea centrală tinde din ce în ce mai mult d'a cugeta și a viețui singură pentru toți. Uă asemenea stare de lucruri, prelungindu-se, va avea de efect a înjosori caracterele, a corupe consciința umană, a înăbuși în țără orî-ce independență, orî-ce activitate, orî-ce

viată. Acesta ar fi însă însăși mórtea morală a națiunii.

„Trebue dér reformate cât mai curênd legile administrative și chiar economice, în vedere d'a face neatârinate de a tot-puternicia guvernamentală inițiativa, activitatea și traiul cetățenilor, în vederea mai ales d'a realța caracterul și independența individului în față cu statul.

„Acestea sunt bazele principale ale programului nostru. Ele 'și aũ consacrațiunea lor în însuși pactul nostru fundamental. A lucra pentru realizarea lor, pentru sincera și reala lor desvoltare și aplicare, noi credem că este a face act de bunl cetățeni, de onestl mandatarl al națiunii. Mai presus de tóte, noi credem că numai aceste principil, strict respectate de către puterea executivă și cu energiã apãrate de către cetățeni, pot feri țera și instituțiunile ei atât de excesele despotismului, cât și de comotiunile violente ale resbunãrilor poporale.

„Strãns uniți în mijlóce și în scop, noi, pentru apãrarea acestor principil și pentru introducerea lor în actele și în deprinderile guvernului, nu vom cruța nici unul din mijlócele legale pe cari ni le dã Constituțiunea din 1866, nici unul din sacrificiele pe cari ni le impune datoria nós-trã de Romãni.“

Aceste cuvinte, d-lor, când le-am citit eu și toți câți le-aũ citit séu le-aũ auđit, le-aũ aplaudat cu

viu! aclamațiunii și cu lacrimile în ochi. Hei bine, această plagă care strică caracterul cetățenului, care face că individul nu se mai găsește stăpân pe sine chiar în viața sa privată, necum în exercițiul drepturilor sale politice, această plagă a luat astăzi cea mai mare întindere; și aci erași nu voiți spune nume proprii, d-er vă declar pe onoare, că în mijlocul majorității d-vostre sunt oameni onești și foarte inteligenți cari întorcându-se de la alegerile comunale, 'i-am întreat: cum merge? și cari 'mi-au răspuns: rău, și rău de tot. — D-er cum? ați cădat în alegeri? — Am cădat. — Și cine v'a făcut să cădeți? — Cine altul de cât prefectul?

D. *Chițu, ministru de interne.* D-ecă nu voiți să spuneți numele persónelor, spuneți-ne cel puțin unde s'a întâmplat acesta.

D. *M. Kogălniceanu.* Nu voiți se vă spună. Mai bine credeti-mă de mincinos.

D. *Gr. Vulturescu.* Și eu sunt cădat, și cu tóte că nu m'a combătut prefectul.

D. *M. Kogălniceanu.* D-ecă noi atunci ne-am plâns că nu trebuie să fie atâta centralizare în mâna guvernului, ce trebuie să șicem acum când guvernul are în mâna lui drumurile de fer, are regia monopolului tutunurilor, are băturile spirtóse, are băncile agricole, astăzi când are uă mulțime de posturi cari s'a creat din nou, și cari au făcut ca Statul să aibă a întreține astăzi două armate:

uă armată care este cea bună, cea bravă, armata care portă cu glorie uniforma și care este chlamată să se apere țera, și uă altă armată care este chlamată să lucreze pentru suprimarea independinței cetățeanului! (*aplause*).

Hei bine, luați ori-care colegiū veți voi, intrați fie-care în consciința d-vóstre, și ve întrebați: câți din d-vóstră sunteți independinți de guvern, și mai ales de administrațiune?

D-lor, ce este un guvern parlamentar? După ideia tutulor ómenilor competenți, guvernul parlamentar este acel guvern care are în mâna sa cât se póte mai puține interese d'ale particularilor; este un guvern care caută să se ocupe cât se póte mai puțin de interese locale, este un guvern care nu se ocupă de cât de cele mai mari interese ale Statului, pe când tóte cele-l-alte interese locale le lasă pe séma județelor și comunelor.

Dér imi veți dice că s'a votat uă lege județeană și ua lege comunală. Și la rindul meu ve voi întreba: óre și prin aceste duoé legi nu este menținută tot acea armată teribilă, care nu vė va lăsa nici se resuflați? Căci uitați-vė la uă plasă sau un plaiū, și veți vedea că acolo astăzi se găsesc mai mulți funcționari de cât odinióra la uă cancelarie întrégă a unui minister; și toți acești funcționari știu că pentru dênșil înaintarea, pentru dênșil resplata tótă vine de la guvern; și de aceea cu

tot zelul caută, ca prin toate mişlocele să facă să se îndeplinească voinţa guvernului.

Astă-ţi nu mai este trebuinţă de bâte, nici de influinţă morală; astă-ţi prefectul este înştiinţat, i s'a spus ce trebuie să facă, şi îndată apoi şi subprefecţii cu subalternii săi ştiu care le este rolul.

Hei bine, la acesta am voit noi să ajungem când am luptat şi am strigat contra acestui reu, pe care cu toţii l'aţi recunoscut atunci; şi care astă-ţi a luat nisce proporţiuni cel puţin de zece ori mai mari de cât era atunci?

O voce. Cum era când erai d-ta ministru?

D. M. Kogălniceanu. Atâta este meritul meu, că eu sunt franc, nu ipocrit. Eu vii şi vă spui ce am făcut. Eu nu tăgăduesc nimic din cele ce am făcut, pe când alţii le tăgăduesc şi le fac. A! eram bun; a!... aveam dreptate să vorbesc de aceste mari principii cari sunt cuvintele finale ale fie-căreii societăţi; a! eram bun când scriam şi luptam? Eram bun, când, ca redactor al „*Alegătorului Liber*“ în favoarea acestor principii, scriam şi luptam, şi Dumnezeu ştie cu câte persecuţiuni. Şi d. Brătianu, atunci ca şi acum, se ducea de se odihnea la Florica. D-sa îmi aduce aminte un cuvânt al lui Stefan-cel-Mare care dicea: cuscrul meu, Ţarul Rusiei, ce 'i pasă? Şede pe divan, se mulţumesc şi privesc cum i se adună provincii peste provincii. Şi eu de 40 de ani nu

m'am culcat liniștit, veghiând ziua și noaptea ca să 'mă păstrez țerișóra mea. Așa am făcut și noi mazaristii cinci ani de zile. *Monitórele* sunt față. Convențiunea comercială cu Austro-Ungaria încheiată sub Catargiu, de cine a fost atacată mai cu energiă de cât de mine?

D. *președinte al consiliului*. Cu toții am atacat'o.

D. *M. Kogălniceanu*. Ia să citim *Monitórele*. Da, a fost unul; a fost d. C. A. Rosetti foarte energetic, și care vă completează...

Nu fac zizaniă, căci d. C. A. Rosetti, a spus de la tribună că „nebu ar fi acela care ar crede că, după 40 ani de amicie, eu să mă despart de d. Brătianu.“ Dér nu pot dice că d. Brătianu a lucrat cât d. Rosetti. D. Rosetti, d-le Brătienne, are uă energie mare pe care nu o ai d-ta. pe care póte constituțiunea d-téle nu 'ți permite să o ai. Apoi cum, onor. d. Brătienne, faci d-ta administrațiunea? Când este vacanță, te duci la Florica. Și când ești în Bucuresci, te amesteci în prea multe lucruri mici, și nu ai vreme să te ocupi de cele mari.

Aréta ce ai făcut pentru descentralizare?

Dați-mi voie, d-le președinte, ca unul om bătrân, să mai spu două cuvinte, și voi sfirși. Eu nu vreau să sfirșesc ca un caraghios.

D. *președinte al consiliului*. Să sfirșesci cum ai fost tot-d'a-una.

D. *M. Kogălniceanu*. Ne repudiez, și nu renunț

la nimic din ceea-ce am fost și am făcut. Și merg mai departe; înjurat, maltratat, și astă-dî ca acum de ce și două-deci de ani, sunt cu toate acestea omul cel mai recunoscător care poate să fie către țera mea. Țera 'mî-a dat mult: tot ce ea putea să 'mî dea. Nu am nevoie nici de miliónele ei, nici de pensiunile ei. Țera 'mî-a dat tot ceea ce a putut ea să 'mî dea, o mai repet. Ea mi-a dat posibilitatea de a realiza un program pe care l'am făcut în Cernăuți în 1848 și a proclama Unirea acestor țeri înaintea d-vóstre. Acest program conținea 25 puncte cari am contribuit a se pune în aplicare unul după altul pînă la sfîrșit, pînă la acela al unirii acestor țeri, al unirii naționale, și al resolvării cestiunei sociale.

Acel program pórta iscălitura mea. Și mulțumesc țerei mele, că dândumi-se ocasiunea de a 'l realiza, m'a resplătit cu acésta mai mult, de cât decă mi-ar fi ridicat uă statuă.

Voci. Și noi am realizat programa de la 1848.

D. M. Kogălniceanu. Nu tăgăduesc nimenui nimic, de cât eă mulțumesc țerei mele cum că programul ce l'am făcut eă în Cernăuți și s'a primit de comitetul liberal și național din Cernăuți, și tipărit în imprimeria lui Ekhart, și mulțumesc deic că programul acesta 'l am veđut realizat în toate punctele lui; mulțumesc atât țerei mele cât și lui

Dumneșu că 'mă a dat viéță ca să ajung acolo de a'l putea realiza (*aplause*).

D. *ministru de interne*. S'a îndeplinit tóte, și nu mă e nimic de făcut.

D. *M. Kogălniceanu*. Acum un ultim cuvânt. Ați făcut un joc de cuvinte. Nu voesc să fiu caraghios, nu voi să sfârșesc ca un caraghios, să vii singur séu cu trei, patru în viitórea Cameră; și de aceea nici nu știu, și hesit fórté mult a 'mă pune candidatura. (*ilaritate*).... Décă la vorbele cele serióse mă întimpinați necontentit cu rísete de pe banca ministerială, apoi și eu, mâine acolo... orí când veți vorbi, ve voi răspunde cu rísete, și rísete întemeiate pe ceva măi serios.

Hei bine, s'a făcut unirea politică, dér óre atáta ajunge? Dér óre trebuie să nu ținem sémă de temperamentul unei părți a țerei, și se n'o jignim în simțimentele ei? Și acésta numai și numai ca să formăm un partid Brătienist în Moldova! Acésta este unirea pe care am dorit'o noi bătrânii, când eram tineri? Acésta este unirea pe care am dorit'o noi când țera era despărțită? Generațiunea noastră se cunoscea măi mult când era țera despărțită, de cât se cunósce astă-đi generațiunea actuală. Și susțin acésta din tótă puterea cuvântului. Spuneți'mă décă generațiunea actuală, inteligința din Bucuresci cunósce ceva ce este peste Milcov, décă tineritul de aici, cunósce tineritul și ideile celor

de peste Milcov? Dór numai cei din armată! dór numai acei ce sunt avocați și se aleg deputați. Hei bine, ce ați făcut pentru ca să fie *un va et vient*, cum se dice, între partea acésta a României și partea de dincolo! Nimic. Apoi onor. d. Chițu ministru de interne, pentru care am multă simpatie, mă întreba într'ua zi, : dar, cum îi dice județului aceluia unde s'aũ arestat țerani? Și 'i am spus că se numesce Fălciũ. Hei bine, când nici măcar ministrul nu cunósce numirile județelor, apoi ce să mai dicem?...

D. *președinte al consiliului*. A! acésta este prea mult!

D. *ministru de interne*. V'am întrebat pentru ce fapt sunt arestați și unde sunt arestați, ca să mă duc la ministrul de justiție, să cer a'i pune în libertate, și 'i-a și pus în libertate.

D. *C. Telean*. 'I-a pus în libertate curtea cu jurați.

D. *ministru de interne*. Eũ nu sciam că 'i pusese în libertate curtea cu jurați; de aceea m'am și dus dupe interpelarea d-lui Kogálniceanu, la ministerul de justiție ca să 'i libereze.

D. *M. Kogálniceanu*. Eũ voiũ face îndată pace, căci retrag cuvântul. Vedeti, vă fac pozițiunea ușorã.

Voc. Așa, veđi!

D. *M. Kogálniceanu*. D-lor, ceea ce este mai rău

astă-zi la noi, bôla mare a nôtră, este că instituțiunile pe cari le avem, nu găsesc sprijin în masa poporului ; și este natural, pentru că ceea ce lipsește mai mult la noi, este caracterul. Dumniavôtră ați iscălit alături cu mine că centralisarea este înjosirea caracterului...

D. *președinte al consiliului*. Să dați d-vôstre model.

D. *M. Kogălniceanu*. Vă voi întreba pe d-vôstră ce ați făcut ? În vremea boerilor, aveți în țera Românăscă un Banu Bălăceanu, un Filipescu Vulpache, un Grigore Cantacuzino, — vedeți că știu istoria țerei mele, căci pe toți acestia îi am cunoscut personal. — Și între tineri ați avut pe Nicolae Bălcescu ; iar între cei ce trăesc astă-zi mai aveți încă două caractere : un Tell, și un C. Rosetti. Tell, caracter de fer, slăbănog, bătrân, pe care nu l'am vădut și nici nu'l mai vedem de mulți ani, dér scim cine a fost și ce-a făcut.

În țera Moldoviî, am avut pe bătrânii Conachi, Alexandru Balș Lungu ; am avut pe Alexandru Sturza, tatăl ministrului nostru ; am avut pe Grigore Cuza, pe Mitropolitul Veniamin, pe Dimitrie Ghika Moldoveanul, și pe Roset Solescu ; ér între tineri am avut pe Negri, pe Râșcanu, pe Mălinescu. Acestia toți au murit. Hei ! ce caractere ai format d-ta de șapte ani de zile sau mai bine și de la resturnarea lui Vodă-Cuza, căci ai răspun-

derea formării caracterelor? Ce caractere formăm noi, ce caractere lăsăm noi? Avem inteligențe, avem acum ómenii mai învețați mult de cât noi; déră vè las a respunde d-vóstre despre caractere. Caractere nu veți forma, d-le prim-ministru Ión Brătianu, de cât când veți citi de trei ori acéstă programă de la Mazar-Pașa, care pórtă semnătura d-vóstre în al douilea rând, și când o veți aplica; pe când astă-đi nu faci de cât cu orí-ce chip se te menții la putere.

Eú, domnule, îți spun franc, că decă ași vedea că este un scop mare, că ai ce-va mare de resoltat, că ai ceva înalt de fondat, că aceste nu poți se le formezi prin mersul regulat al Constituțiunii pe care ați făcut'o d-vóstră, și care eú n'am nici un drept s'o adorez, căriea îi cunosc tóte greșalele, și decă ași fi chiămat se o modific, ași modifica-o mai bine de cât d-vóstră;— când ai avea ast-fel de scopuri, tot ași mai dice: ai dreptul se ședí la putere cu orí-ce preț.

D. *Gr. Vulturescu.* Mai răpede.

D. *M. Kogălniceanu.* Am declarat încă uă-dată. și repet, că de la bėtráni, de la cei cu care am luptat, voiú asculta întreruperile și 'mí voiú face uă-datoriá de a le rėspunde. Dér... (*ilaritate*).

Ia, uită-te, d-le Brătienne, din luptătorii de la Mazar-Pașa câți au rėmas cu d-ta? Eú sunt om

rău, uă ôie riiosă, eă am făcut lovitură de Stat, eă sunt autoritar...

D. *președinte al consiliului*. A! Nu! Acelea aă trecut de mult, s'aă uitat.

D. *M. Kogălniceanu*. Vedeți cât respectez acăstă tribună, că mă abțiu de a releva întrepruperea d-văstre; ar trebui să o respectați, și d-văstră, neîntreprupându-mă la fie-care cuvânt cu personalitați; căci eă aci nu fac de cât a 'mă exercita un drept al meu; critic actele aceluă guvern și procedările aceluora cari aă fost colegii mei la Mazar-Pașa, la a căror venire pe aceea bancă am contribuit și eă, și critic fără a numi persóne...

D. *ministru de interne*. La cine se adresăză aceste cuvinte?

D. *M. Kogălniceanu*. La d. Brătianu.

D. *președ. al consiliului*. La mine. Am și eă dreptul, d-le Kogălniceanu, să critic actele d-văstre, dér 'mă e rușine de acăstă tribună să o fac.

D. *M. Kogălniceanu*. Și mie 'mă este rușine ca se replic la cuvintele d-văstre, și se arăt faptele d-văstre.

D. *președinte al consiliului*. Cari fapte? vă desfid!

D. *M. Kogălniceanu*. Constatați, d-lor, că eă membru oposant, onorez mai mult acăstă tribună de cât fac alții, și nu mai răspund la asemeni personalitați.

Uă voce. Dér ce faci de două zile?

D. M. Kogălniceanu. Critic faptele celor de la guvern ca ómenī publicī.

Mi se pare, d-le președinte al consiliului, că d. Vernescu, d. N. Ionescu nu mai sunt cu d-vóstră; mi se pare că fracțiunea liberală din Moldova, care s'a manifestat la 76, nu mai este cu d-vóstră, și mi se pare că și fratele d-vóstre nu mai este cu d-vóstră.

Vă aduceți aminte; d-vóstră cetiți mult; istoria omenirii presintă adesea ómenilor carī sunt în capul afacerilor țerii întrebarea care s'a pus și lui Lascar Catargiu în Senat: cu cine-ai mai rămas? Intreb și eu acum: cu cine-ai mai rămas, d-le Brătiene.

D. președinte al consiliului. Am rămas cu conștiința mea că mi-am făcut datoria.

D. M. Kogălniceanu. Veți dice că aveți majoritate. Da, aveți uă mare majoritate, și uă majoritate care ve ascultă, care vă sacrifică foarte mult, căci ascultă și semnele de asmuțare ce'i dați. (*protestări, sgomot*).

După ce mă voiú cobori de la acéstă tribună, și după ce pe acel scaun va veni un alt președinte, atunci me voiú plânge, eu Kogălniceanu, la amicul meu Agariel, cum m'a apêrat fiind aci.

D. vice-președinte. Eú vă rog s'eu mi faceți pozițiunea mai ușoră. Nu mai respondeți la întreruperi, și nu vă adresați la persóne.

D. M. Kogălniceanu. Eū fac personalităṭi? Nici nu răspund la cele ce mi se fac.

D. N. Fleva. Şi acusi tōtă majoritatea mereū.

D. M. Kogălniceanu. D. Fleva, care a sub-semnat cu mine programa acēsta...

D. N. Fleva. Da, şi eū m'am ținut de ce-am sub-scriş. D-ta nu faci tot ast-fel, căci îndată ce nu mai esci ministru, acusi pe cei ce sunt pe acea bancă.

D. M. Kogălniceanu. Ca se sfişese cu intrerupṭiunile d-vōstre, vē răspund numai atât: Étă ce aṭi đis şi ce aṭi sub-scriş: „In fapt, nu majorităṭile legislative forméză ministerele, ci ministri 'şi fac majoritatea, şi mai c'am putea đice unanimitatea legislativă.“

Vē daū acum, d-lor din majoritate, rendez-vous la viitōrele alegeri, ca sē dovediṭi cum sunt aplicate adevērurile programei de la Mazar-Paşa, programă pe care astă-đi conservatorii, la rindul lor, ar putea sē o iscălească la adresa d-lui I. Brătianu.

Pentru tōte cele mai sus espuse, refus Ministerului d-lui I. Brătianu budgetul țērii.

